NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXII. ÉVFOLYAM. 1901. ÁPRILIS. IV. FÜZET.

A FŐVÁROSI LEÁNY-ISMÉTLŐ-ISKOLÁK.*

Halász Ferencz osztálytanácsos úr nagyérdekű felolvasásával** népnevelésünk egyik legfontosabb, legéletbevágóbb, de eddig teljesen elhanyagolt ágára hítta fel figyelmünket.

E fontos kérdéssel a Mária Dorothea-Egyesület tanítónői szakosztálya ismételten foglalkozott; annál nagyobb örömmel töltheti el minden egyes tagját, hogy immár a legilletékesebb helyről is hangoztatják az ismétlő leányiskolák helyes mederbe terelendő és a gyakorlati életnek megfelelő szervezését.

Az már nem szenved többé kétséget, hogy az ismétlő iskolákat mulhatatlanul fel kell állítani, csak az a kérdés, miképen volnának szervezendők, hogy a gyakorlati élet követelményeinek legjobban megfeleljenek?

Erre a kérdésre vonatkozólag legyen szabad néhány szót koczkáztatnom, annak előrebocsátásával, hogy csupán a fővárosi leány-ismétlő-iskolákról óhajtok szólni.

De mielőtt tulajdonképeni tárgyamra rátérnék, szükséges, hogy a fővárosi elemi népiskolák jelenlegi tényleges állapotáról beszéljek.

Egy pillantást vetve népiskoláinkra, lehetetlen, hogy a figyelmes szemlélő azonnal észre ne vegye csonka, bevégzetlen voltukat.

A népiskola alsó foka, a 4 alsó osztály, tagadhatatlanul virágzó intézmény; de legszebb fejlődése közepett megszakad a fonal és közbelép a polgári iskola és mint azt néhány év előtt

* A M. D. E. tanítónői szakosztályában márczius hóban tartott előadás.

** Népoktatás és a gyakorlati élet.

Somogyi Géza znióváraljai igazg. tanár a «Magyar Pædagogiában» közzétett érdekes czikkében oly találóan mondja: «elhódítja a népiskolától az V. és VI. osztályt, tehát azon részt, melyben a népiskolának alkalma és kötelessége volna megmutatni, hogy csakugyan ér valamit, gátolja abban, hogy elkezdett munkáját bevégezze, megköti kezét, lábát, aztán vádolják, hogy nem halad és nem tesz semmit.»

Való igaz. Az V. és VI. osztály a polgári iskola közbelépése miatt, kizárólag a szegények iskolája és ennek következtében pária, melyet tanító és közönség egyaránt kerül. A ki csak módját ejtheti, boldog, boldogtalan, leányát a polgári vagy más középiskolába iratja, a népiskola két felsőbb osztályába küldeni egyszerüen restelli.

Az V. osztálytól kezdve tehát megváltozik a népiskola jellege, auktoritását elveszti és csupán azok számára áll fenn, a kik máshonnan vagy gyenge bizonyítványuk, vagy szűk anyagi körülményeik miatt szorultak ki, a miből önként következik, hogy a népiskola két felsőbb osztályának szinvonala alászáll és nem ütheti meg azt a mértéket, melyet a népiskola eme fokától méltán elvárhatnánk. És mindettől eltekintve, nagy pædagogiai hiba, hogy a nevelés eme alantas fokán megkezdődik már a gyermekek társadalmi szétválasztása és tenyészetnek indul a kaszt-rendszer e melegágyában a gőg, hiúság stb.

Mindez már nagy baj; de még nagyobb baj ennél, hogy a főváros területén vannak iskolák, melyeknél ez az V., VI. osztály egyáltalában nem is létezik, mely körülmény épen kapóra jön az olyan szülőnek, a ki gyermeke iskoláztatásával amugy sem gondol és örömest otthon tartja, csak legyen rá ürügy. Évről-évre tudok rá példát, mert sajnos, az iskola áldásait még eddig nem tudtuk népünkkel kellőképen megbecsültetni. De vigasztalásul tudok másfelől arra is példát, hogy sok szegény, de jó, szorgalmas tanuló csak azért nem folytatja a tanulást a IV. oszt. végzése után, mivel ott az iskolánál nincs magasabb osztályunk.

Arról kellene tehát mindenekelőtt gondoskodni, hogy valamennyi fővárosi iskola teljes legyen. *Mert a népoktatás alapkövét*

a mindennapi elemi iskola képezvén, ennek teljes kiépülése első, elengedhetetlen feltétele az új ismétlő-iskola életerős megteremtésének.

Ha a gyermekek majd úgy kerülnek az ismétlő-iskolába, mint a hogy jelenleg az elemi iskolát elhagyják, azaz vegyesen, a III., IV., V. vagy VI. osztály végzése után, akkor előre megjósolható, hogy körülbelül eredménytelen munkát fognak végezni azok az épen nem irigylendő tanítónők, a kiket az ismétlő-iskolák tanításával fognak megbízni és azon se csodálkozzunk, ha az elemi iskola fölött, mely nekik ilyen fogyatékos és különböző képzettségű gyermekanyagot szolgáltat, majd pálczát törnek.

Mennyire másképen állna a dolog, ha a polgári iskola az elemi iskolát fejlődésében nem gátolná, hanem ott venné kezdetét, a hol a teljesen kiépült mindennapi iskola befejeződik!

Bámulatosan nagy dolgok történtek a nőnevelés terén nálunk az utóbbi évtizedekben, a miért intéző köreinknek a legnagyobb elismeréssel tartozunk, de mégsem hallgathatjuk el, hogy az összes mozgalmak eddig csak a középosztály gyermekét vették figyelembe, ennek kellett polgári iskola, felsőbb leányiskola, egyetem. Hogy a szegényebb köznép leánygyermeke hol keressen életviszonyainak és jövőjének megfelelő nevelést, oktatást élete 15—16. éveig — ez a kérdés papiron maradt.

De számos biztató jel arra mutat, hogy ez az életbevágó kérdés is a megoldás küszöbén áll. A gazdasági ismétlő-iskolák életbeléptetésével, melyek kiváló szakférfiak állítása szerint teljesen beválnak és szép virágzásnak örvendenek, megtörtént az első lépés. Nem kétlem, hogy a gazdasági fiú-ismétlő-iskolákat rövid időn hasonló gazdasági leány-ismétlő-iskolák fogják követni, a lányok hivatásának megfelelő tananyaggal.

De ezek vidéki iskolák. Másképen áll a dolog a fővárosban.

A mi a fővárosi leány-ismétlő-iskolát illeti, ez természeténél fogva, melyet a fővárosi viszonyok szabnak meg, nem lehet azonos a vidéki gazdasági leány-ismétlő-iskolákkal. Világos, hogy a fővárosi gyermeknek nem kell tejgazdasági, méhészeti, kertészeti, baromfi körüli stb. ismeret; neki más kell, neki szorosabban vett

háztartási ismeret kell. Épen a szegény köznép leányának, a kinek ezekre az ismeretekre legnagyobb szüksége volna, ennek van legkevésbbé alkalma az ok- és észszerű háztartást megtanulni. Kitől is tanulhatná? Anyja sem ért hozzá, de nincs is ideje valamire megtanítani, mert többnyire kenyéradó munka után kell járnia.

Hogy tehát a népiskola életbevágó, fontos rendeltetésének megfeleljen, nemcsak teljessé kell alakítani, hanem oly irányt is kell neki adni, mely a gyakorlati élet követelményeinek megfeleljen. És mit követel a gyakorlati élet a fővárosban a köznép leánygyermekétől? Első sorban háztartási ismereteket: az eledelek tápanyagának ismeretét és ennek alapján az észszerű táplálkozás módját, a bevételek és kiadások helyes beosztását, egészségtant, beteg- és gyermekápolást, a tisztogatás módjait, varrást, foltozást stb.

Ezekre az ismeretekre minden nőnek szüksége van, de leginkább a köznép leányának.

Tehát nekünk a fővárosban háztartási irányú ismétlőiskola kell. A II. orsz. tanügyi kongresszus nőnevelési szakosztálya is kimondotta már, hogy a leány-ismétlő-iskolát gazdasági és háztartási irányuvá kell fejleszteni.

A mindennapi iskolában szerzett elméleti ismeretek befejezéseül nem is képzelhető a munkás köznép leányai számára megfelelőbb iskola a háztartási iskolánál. És nem csupán azért, mert ez az iskola a legnélkülözhetetlenebb, legszükségesebb gyakorlati ismeretekre tanítja meg növendékeit, hanem azért is, mert visszatereli a leányokat legtermészetesebb hivatásukhoz, megkedvelteti velük a tűzhelyet és az aprólékos házi teendőket és akárhány leányt remélhetőleg el fog vonni a gyáraktól, a hova jelenleg az iskolából kikerülve, százával mennek, teljesen elidegenülvén a családi élettől és nem kis mértékben szaporítván az elzüllők számát. Ezek a leányok, ha férjhez mennek, nemcsak hogy nem értenek háztartásuk vezetéséhez, hanem többnyire kedvük sincs hozzá, nem csoda tehát, ha ily módon számos családi és társadalmi baj alapjának tulajdonképeni megvetői.

Nem hiába tekintik külföldön a háztartási iskolák kérdését sociális kérdésnek.

A munkáscsaládok rossz eledelen való tengődése, a férfiak korcsmázása, a gyermekek elzüllése és abnormális számban való pusztulása, mindmegannyi szomorú jele egy nagy társadalmi bajnak: a családi élet felbomlásának, a mi a nők egykor oly nagyrabecsült háziasszonyi erényeinek hanyatlására vihető vissza.

Mert a családi boldogság megteremtője és megőrzője mégis csak a nő; ő a tűzhely körüli rend, tisztaság és béke őrangyala. Hiába derék, munkás ember a férj, hiába viszi haza verejtékkel szerzett minden fillérjét, ha a nő nem érti a «jusson is, maradjon is» nehéz mesterségét; ha nem tud szerény körülmények között is rendet, tisztaságot, jólétet teremteni családja számára; azt a jólétet, melynek művészetéhez azonban sok belátás, helyes itélet, szorgalom és ügyesség kell és a mit a legtöbben csak derekas oktatás útján érhetnek el. Jó annak, a ki otthon édes anyjától tanulhatja meg! de száz meg száz leány nem részesül ilyen jótéteményben, sőt gyakran a legziláltabb családi viszonyokban nő fel és a népiskolából kinőve, vagy néha még előbb is, már kenyérkereset után kell járnia; de az ő életviszonyainak megfelelő háztartás vezetéséről nem nyer fogalmat. Akkor sem, természetesen, ha talán mint cseléd, úri házaknál megtanult is főzni, tisztogatni stb.

Egy jól szervezett, a régi hirhedt ismétlő-iskolától teljesen elütő ismétlő-iskola lesz hivatva a köznép leánygyermekének nevelését a helyes mederbe terelni. Kétségtelen előttem, hogy igen sok szülő nem fogja gyermekét a polgári iskolába küldeni, mihelyt egy jól szervezett, gyakorlati czéloknak megfelelő ismétlő-iskolánk lesz, mely a teljesen kiépült mindennapi népiskolát betetőzi. A munkás néposztály nem aspirál magasabb műveltségre, neki a legszükségesebb elméleti ismeretek mellett főleg gyakorlati ismeretek kellenek párhuzamban kézügyesítő foglalkozásokkal.

Ezeket az ismereteket és kézügyesítő foglalkozásokat legjobb meggyőződésem szerint csakis a háztartási iskola vagy háztartási irányú ismétlő-iskola adhatja meg a népnek.

Ha már most az a kérdés merül fel, miképen szerveztessék

tehát az ismétlő-iskola, hogy az említett czéloknak megfeleljen? Erre a kérdésre persze csak hosszabb tanulmány és a már fennálló háztartási iskolákban szerzett tapasztalatok alapján lehetne kimerítő és kielégítő választ adni.

Én ezúttal csak egyre-másra óhajtok rámutatni; nevezetesen: a népiskola kétféleképen karolhatja fel a háztartási oktatást. Vagy úgy, hogy a már meglevő tantárgyak keretében közvetíti a háztartási ismereteket, vagy pedig úgy, hogy a háztartástan egyetemben a kézimunkával elméletileg és gyakorlatilag mint külön tantárgy szerepel.

Karlsruheban, Zwickauban a háztartási tanfolyam teljesen a népiskola keretébe van szorítva, a nélkül, hogy e miatt a tantervet valamiképen megrövidítették volna. A háztartási tanórák a szabad délutánokra esnek és a népiskola összes növendékeire kötelezők, a mi igen jó eljárásnak bizonyult. A háztartási oktatás támogatására egy kitünő olvasókönyv jelent meg Lipcsében, melynek III. részét meghozattam és melyet magam is élvezettel lapozgatok, mindig elgondolva, mily rendkívül hasznos volna a mi serdülő leányainknak egy hasonló könyv.

Czíme: «Deutsches Lesebuch für Mädchenschulen (mit Berücksichtigung des hauswirtschaftlichen Unterrichts) von A. *Ernst* u. I. *Tews* III. Band. Haus u. Welt. A 6., 7., 8. iskolaév számára.

Külföldön, kivált Németországban, a háztartási iskolák legkülönfélébb fajait ismerik és az a nézet volt általában elterjedve, hogy a háztartási iskola iskolát végzett, érettebb leányok számára való, de újabban dr. Springer Vilmos tanfelügyelő, a ki behatóan foglalkozik a nőnevelés e fontos kérdésével, azt hangoztatja, hogy legpraktikusabb mégis a háztartási ismereteket már a népiskolával kapcsolatba hozni, mert így a tanköteles növendékek valamennyien részesülnek benne.

Neurodéban (Sziléziában) az ő indítványára létesült néhány évvel ezelőtt kapcsolatban a népiskolával háztartási tanfolyam.

Az elmondottak alapján a mi háztartási ismétlő-iskolánk is körülbelül ezt az elvet valósítaná meg.

De míg a gazdasági ismétlő-iskola aránylag csekély befekte-

tési tőkével a vidéken könnyen létesíthető, mert a növendékek gyakorlati oktatására jóformán minden készen áll, addig egy háztartási iskola felszerelése jelentékeny költségbe kerül, főleg a hol főzési gyakorlatok szervezendők.

Mindamellett nem szabad visszariadni a feladat megoldásától.

Ha másként nem megy, egyelőre el kell tekinteni a főzési, mosási és más hasonló, sok helyet és költséges felszerelést igénylő gyakorlati tantárgyaktól.

Már az is nagy nyereség lesz, ha a háztartási iskolák elméleti tantárgyait veszik fel az ismétlő-iskola tantervébe, a minek semmiféle akadály sem állja útját és a gyakorlati tantárgyak közül a *varrást* (fehérnemű varrást és szabást), a *foltozást, kötést* és *himzést*, végre a mindennapi iskolában szerzett elméleti ismeretek kibővítését, megszilárdítását és a gyakorlati életre való alkalmazását.

Azt hiszem, hogy ily módon a leány-ismétlő-iskola nemcsak gyakorlati szempontból fog igen fontos missziót teljesíteni, hanem erkölcsi szempontból is véghetetlenül áldásos lesz, a mennyiben a köznép oltalom nélkül álló leányait serdülő korban hasznos tevékenységre szoktatván, megtanítja őket az apró, de szükséges háztartási munkák becsülésére és a mi fődolog, új életre fogja ébreszteni leányainkban a feledésbe ment gazdasszonyi legszebb erényeket: a takarékosságot, rendszeretetet, egyszerűséget és az üres hiúságok megvetését.

Ilyen szellemben óhajtanám én a fővárosi ismétlő-leányiskolák mielőbbi életrekeltését.

Budapest. *Freund Vilma.*

LEÁNYNEVELÉSÜNK NÉHÁNY HIBÁJÁRÓL.

Nem azok neveléséről akarok szólani, kik tudományos vagy hivatalos pályára készülnek, hanem azon leánykák neveléséről, kik a felsőbb leányiskolákat és polgári iskolákat látogatják s kiknek tanulása, nevelése ezzel be van fejezve. Az ő nevelésük rendszere már évtizedek óta biztosan kijelölt úton halad s így tanulásuk és nevelésük eredményéről ma már teljes objektivitással beszámolhatunk. S ha tanulmányaik eredményére nyugodtan mondhatjuk is, hogy meg vagyunk elégedve a sikerrel, nevelésük eredményéről ugyanezt ritka esetben mondhatjuk. Főoka ennek az, hogy — talán nem is a nevelési és tanítási rendszerből kifolyólag, de talán egyéni tévedések folytán — nagyon sok időt fordítunk a tanulásra és keveset a tulajdonképeni nevelésre. Elhanyagoljuk a nevelésnek egyik legfontosabb feladatát, a jellemképzést és serdülő leányaink jelleme ma, általában szólva, olyan fogyatkozásokat mutat, melyek határozottan hibáknak nevezhetők.

S míg ezen hibákért természetesen egyenlő mértékben okoljuk a családi s az iskolai nevelést, kutatnunk kell, hogy melyek azok a hibák, a melyek serdülő leányaink jellemében a legfeltünőbbek, kutatnunk kell keletkezésük okát, de elkerülésüknek módját is.

Ha elfogulatlanul szemléljük fiatal leányaink jellemét, sajnos, a legtöbb esetben azon meggyőződésre jutunk, hogy nem közelítik meg azon általános ideált, melyet magunknak a fiatal leány fogalma alatt megalkottunk. Pedig ép ez az ideál változott legkevesebbet a korszakok felfogása és világnézete miatt. Nagyjában, lényegében ma is az, mi régen volt, legfőbb olyan új vonásokkal

gazdagodott, melyek még tökéletesebbé teszik azt. Mert bármenynyire változtak is az idővel a társadalmi viszonyok, a nézetek, abban a dologban még minden kor, minden nép egyetértett, hogy az emberiség legszebb virágai a fiatal leányok. Ha a költő lelke, a művész képzelete szépnek, jónak, kedvesnek szemlélhető kifejezést akart adni, mindig a fiatal nő alakját választotta, nemcsak azért, mert az felelt meg külsőképen a legjobban, hanem mert az emberi lélek tiszta, ártatlan, legmeghatóbb nyilvánulásait, a legtökéletesebb emberi jóságot mindig benne képzelték megtestesülve s ezáltal olyan eszményi alakká lett, mely lényegében minden időben változatlanul ugyanaz.

De melyek azon jellemvonások, a melyeket a művelt lelkű fiatal leányban keresünk? Nem keres a fiatal leánykában senki hősnőt vagy kiváló lelki tehetségeket. Legyen minden fiatal leány ő maga, azaz legyen fiatal leány a szó azon értelmében, mely az ártatlanságot, őszinteséget és szívbeli jóságot érti a fiatal leányka szó alatt. Ha ezek a tulajdonságok megvannak, lehetetlen, hogy ne lennének meg benne mindazok is, melyek ezektől elválaszthatatlanok: a vallásosság, szerénység és munkásság. Bármit nevezzen is az új század vezéreszményének, bármit követeljen a nőtől, bármelyik működési kört nyissa is meg számára, ezen tulajdonságokat, melyeket nőiesség néven szoktunk összefoglalni, nem szabad letörölnie a fiatal leány lelkéről. Sem a szellem legmagasabb szárnyalásának, sem a tudományos kutatás mélységének nem szabad a nőt a nőiességből kivetkőztetnie.

Ha azt vizsgáljuk, hogy serdülő leánykáink jellemében megvannak-e ezen jellemvonások, sajnálattal tapasztaljuk, hogy — átlag véve — kevesen vannak, kik e tulajdonságokat magukénak vallhatják. De nemcsak e tulajdonságok hiányát, hanem egyikmásik olyan vonást is találunk, mely határozottan kiirtandó. Ezen rossz tulajdonságok legnagyobbrészt korunk hibái, melyek már az ifjú lelkekben is termékeny talajra akadtak.

Igen, ezek a hibák korunk hibái és ha azokat összehasonlítjuk leánykáink hibáival, önkénytelenül is eszünkbe jut Madách szava: «Sajátja a jó s hibája a koré, mely szülte őt.» De ha e hibák meg-

vannak a korban s ha észrevétlenül is belopóznak azok az ifjú lelkekbe, a nevelés feladata épen az legyen, megmenteni a fejlődő lelket e hibák rossz magjától s minden káros behatástól. S e tekintetben a családot is, de az iskolát is vádolnunk kell. Az iskolát ugyan csak másodsorban, mert feladata nem kizárólagosan a nevelés, hanem a nevelés is. Erről a feladatáról azonban az iskola gyakran megfeledkezik és épen iskoláinknak legnagyobb hibája, hogy nagyobb gondot fordít a tanításra, az ismeretek közlésére s e mellett elhanyagolja a sokkal fontosabb feladatot, a jellemképzést, a nevelést. Pedig a tanulás nem annyira czél, mint inkább eszköz a nevelésben s az ismeretek közlésének legfőbb czélja a lélek nemesítése, a jellem fejlesztése.

A hiba súlyosabb része azonban a családot terheli, melynek természetes és legelső feladata a nevelés. De ezen nehéz, messze kiható feladatról nem minden anyának van helyes felfogása; sokan minden felelősséget, gondot az iskolára hárítanak, másoknál hiányzik a rátermettség vagy a czéltudatos munkálkodás és nevelői eljárásukban igen gyakran a szokás, a divat dönt; sokat kisérleteznek a következetesség rovására s nem egyszer a jót, a kipróbáltat elvetik az újabb kedvéért s ingadozó eljárásuk az ingatagság jellemével ruházza fel az ifjú leányokat. Pedig épen az volna kivánatos, hogy leányainkban erős, állhatatos jellemet neveljünk, a mely támaszát önnönmagában találja és ne sodortassa magát a viszonyok által jobbra-balra.

Ezzel nem azt mondom, hogy zárkózzunk el minden szokás- és hasznos újításoktól, hanem hogy gondos kézzel válaszszuk külön a jót a rossztól, az értékeset az értéktelentől, csak azt fogadjuk el s csak azt kövessük, mi tényleg jó és hasznos, de aztán a mellett maradjunk meg szilárdan s használjuk a lélek nemesítésére, gazdagítására. Ha a kor nemesebb eszméit helyesen fogjuk fel és jól alkalmazzuk, csak nyerhet vele a nevelés. A nehézség épen abban rejlik, hogy a jót a rossztól nem tudjuk megkülönböztetni, a helytelent is gyakran alkalmazzuk csak azért, mert csillogós, tetszetős külsőben jár.

Igy magyarázható meg, hogy leányaink jellemében bizony

sok olyan vonás van, melyet ki kell irtani, melynek képződését a jövőben el kell kerülni.

Ezen hibák közül első helyen kell említenünk a fényűzést. Ez olyan hiba, mely tényleg korunk hibája, de nagy és rohamos terjedéseért első sorban a nőket kell okulni. Bútorzatban, ruházatban, szórakozásban olyan általános a fényűzés, hogy a régi egyszerűségében megmaradt családra, még ha jómódú is, mintegy félvállról néznek s az embereket csillogó megjelenésük szerint becsülik. Pedig sokkal nagyobb boldogságot rejtett nagyanyáink egyszerűsége, mint korunk pazar, sokszor esztelen fényűzése. Ismerje meg a fiatal leányka, hogy az egyszerű otthonban sokkal hamarább tanyát üt a boldogság, mint a csillogó pompa közepette. Szokja meg az egyszerűséget önnön magán és egész háztartásában. S ha maga is egyszerű lesz, ha külsőségek nem fogják lekötni egész figyelmét és kitölteni vágyait, marad majd ideje, a melyben befelé tekint saját lelkébe s annak fejlesztésére, kiművelésére fog nagyobb gondot fordítani.

De nem csak a család, az iskola is sokat tehet erre vonatkozólag. Legyen törvény minden iskolában, hogy ruházatban, hajviseletben és iskolai szerekben is a legnagyobb egyszerűség uralkodjék. Ez az egyszerűség az iskolai élet minden mozzanatára — a tánczórákra és nyilvános iskolai ünnepekre is — kiterjesztendő. Ezt kellene tekintetbe venni akkor is, midőn a serdülő leánykákat túlkorán viszik szinházba, társaságba stb. Ezt legalább addig, míg az iskolába jár, egészen mellőzni kellene. Nem való a serdülő leánykának, mert elvonja figyelmét a tanulástól, koraéretté teszi és könnyen felkelti benne a hiúságot és szerepelni vágyást. Különösen ez utóbbi nagy és gyakori hibája fiatal leányainknak. De nem is csoda, hiszen kis kora óta fejlesztik benne. Zongorajátékával, szavallásával gyakran szórakoztatja a család vendégeit, elhalmozzák dicsérettel s így könnyen felébred bennök a hiúság, szerepelni vágynak már fiatalon is, később pedig annál inkább. Nem mindenütt, de sok helyen az iskolai ünnepek, konczertek, matinék, kisebb szini előadások igen gyakran ismétlődnek. Ezt a szülők részéről gyakran tetszéssel fogadják, pedig pædagogiai

szempontból, ha a hiúság fejlődését kellőleg nem ellensúlyozzuk, határozottan káros befolyással vannak a növendékekre. A ki ismeri az iskolai életet és az ilyen ünnepélyek lefolyását, az tudja, hogy milyen izgatottságába kerül a kis szereplőnek a közreműködése a szerep kiosztásától a szereplésig. A tőle telhető legnagyobb szorgalommal tanulja azt meg, százszor elzongorázza darabját, szavallja költeményét otthon és az iskolában és mire a nagy nap elérkezik izgatott, kimerült, ideges. A gyakori szerepeltetések tehát egészségi szempontból sem egészen helyeselhetők, de psychologiai szempontból talán még inkább elvetendők. Már a szerepek kiosztásánál apró versengések, apró ellenségeskedések és irigykedések fordulnak elő, melyek a viszály és kitünni vágyás magvát hintik a fiatal lelkekbe. Ezek az apró hibák képezik az alapját a későbben fejlődő irigykedésnek, szerepelni vágyásnak és fényűzésnek. Ha serdülő leány korukban már magukban hordják a későbben nagyra növő hibák csiráit, nem csodálhatjuk, hogy olyan nőkké lesznek, kik nem tekintik hivatásuknak kötelességeik teljesítését, hanem önzésüknek kielégítését keresik mindenek előtt.

Nagy hibája nevelésünknek az is, hogy bizonyos koraérettséget ad leányainknak. Gyermeteg naivságukat időnek előtte letörlik lelkükről és ezzel megfosztják őket legszebb bájuktól. Úgyszólván mesterségesen tágítanak látókörükön, minduntalan a «nagy lányokat» emlegetik előttük, nem engedik őket gyermek-leányoknak lenni. Pedig az a legboldogabb kor, midőn még boldog naivságukban nem érdeklődnek körükön kívül fekvő kérdések iránt. Sokat hallanak, mi nem nekik való, olvasmányaik is bizony felülmulják nem egyszer gondolatvilágukat. Ezen szempontból különösen egy dologra kellene nagy figyelmet fordítani, *ne engedjük meg az ujságok olvasását.* A kezdő ujságolvasó rendesen a napihireket, rendőri tudósításokat, öngyilkosságokat, családi és szerelmi drámákat olvassa, ezek pedig legnagyobbrészt épen nem valók fiatal leánykáknak. Épp így áll a dolog a képes folyóiratokkal, különösen az élczlapokkal. Vannak természetesen itt is kivételek, de azért mégis megdönthetetlen az a szabály, hogy csak olyat adjunk a leányok kezébe, a mit magunk is olvastunk. A leánykák rendesen

az elbeszélések, a regények felé vonzódnak leginkább, s ezeket szeretik legjobban olvasni és felesleges említeni, mily kimondhatatlan nagy kárt tehet a rossz regény a fiatal lélekben. De hiszen nem is szorulunk ma már arra, hogy az ifjusági olvasmányok megválasztásánál csak a felnőtteknek szánt művekből szedegessük ki a megfelelőt; ifjusági irodalmunk oly szép lendületnek indult, oly sokféle és becses munkánk van e téren is, hogy minden igényt ki lehet elégíteni. Hogy csak egyre utaljunk, pl. a fiatal leányok számára irt folyóiratok a «Leányvilág», «Lányok Lapja» s főként a «Magyar Lányok» stb. gazdag változatosságban hozzák az ész- és szívképző olvasmányokat és a mulattató, szórakoztató elbeszéléseket, költeményeket, szindarabokat. Ezeket, sajnos, 10—12 éves korukban adjuk már kezükbe, holott 16—18 éves korukra is kielégítő szórakozást nyujthatnának. Ifjusági irodalmunk egyébként is szép és nagy haladást mutat az utóbbi időben, a klasszikus irók sok műve jelent meg ifjusági kiadásban s igy tényleg nem szükséges ezekből sem a serdülő lánykák kezébe olyan munkát adni, melynek czélszerűsége felett kételyek támadhatnának.

De az említett koraérettséget nemcsak az olvasmányok okozzák, hanem talán még inkább az, a mit otthon vagy társaságban hallanak. Még ott is, hol különben nagy gondot fordítanak a leánykák nevelésére, nem egyszer olyan thémák kerülnek elő, oly viszonyokat tárgyalnak, melyek sehogy sem valók serdülő leánykáknak s igy tulajdonképen nem csudálkozhatunk azon, ha 14—16 éves leánykák koraérettek, blazirtak.

Ezen koraérettség mellett mégis azt a megfigyelést tehetjük, hogy fiatal leánykáink jelleméből hiányzik az önállóság, az energia. Bizonyos határozatlanság, ingadozás jellemzi őket. Nem adunk nekik alkalmat és módot, hogy önállóan, saját meggyőződésük szerint cselekedjenek. Pedig épen a mai kor nagyobb önállósága több energiát követel a nőtől, még akkor is, ha nincsen kenyérkeresetre utalva. Ezért nevelésükben is több gondot kellene erre fektetnünk. Szoktassuk őket hozzá, hogy azon esetben, midőn választaniok, határozniok kell, az csak kellő és alapos megfontolás után történjék, gondolják meg a dolgot jól, mielőtt döntenének, de aztán ma-

radjanak meg az egyszer kimondott véleményen. Ezen szempontból már korán bizzunk a leánykákra olyan feladatokat, melyek benne a határozottságot, a következetességet fejlesztik. Apróbb bevásárlások, megrendelések, kisebb teendők a háztartásban olyan önálló kis munkakört teremtenek meg számára, a melynek betöltése fejleszti önbizalmát és energiáját.

Erre az energiára pedig nagy szüksége van a nőnek az életben minden lépten-nyomon, de nagy szüksége van a fiatal leánynak akkor is, midőn az iskola és szülők nevelői hatása megszünik és helyébe az önnevelés lép. Az önnevelés nehéz munka, mely sohasem szünik meg, melyre azonban csak azok képesek, kik elegendő ethikai és erkölcsi alapot kaptak arra, hogy önnönmagukat neveljék. Ezt az alapot pedig akkor kell lerakni, mikor még a szülei ház és iskola együtt fáradozik nevelésük körül, gondos kézzel igyekeznek lenyesni minden vadhajtást, minden tövist a zsenge tőről, hogy annál szebb legyen virága, gyümölcse. Sok fáradságba, munkába kerül törekvésünk, de kitartással, örömteljes munkakedvvel sokat érhetünk el, mert azt a munkát, melyet a szeretet végez, mindig siker koronázza.

Budapest. *Relković Mita.*

LEÁNYAINK NEVELÉSE ÉS PÁLYAVÁLASZTÁSA.

A «Nemzeti Nőnevelés» mult évi szeptember havi füzetében fentjelzett czím alatt megjelent értekezés reám is igen mély benyomást gyakorolt. Elgondolkoztam tartalma felett s én is megijedtem annak különösen egy kitételétől. A czikk általános irányzatát én is helyesleném s elismerném, hogy a nők önmaguk válnak boldogságuk hóhérjaivá, ha a részükre a természet által kijelölt sorstól, a családi tűzhelytől elfordulva, az önálló életpályán keresnek boldogulást, ha czikkíró úrnak hatalmában állana társadalmi viszonyainkat egy csapással visszavezetni azokba az időkbe, a melyekben ez a czél a valóságban is megfelelt *minden* nő rendeltetésének. Értem ez alatt a kereszténység első századait, a melyben a keresztény vallás alapelvei először emelték a nőt a tisztelet és becsülés azon polczára, hol a családi körben élve, abban mint a megtestesült szeretet, nemesség és gyöngédség ideálja gyanánt szerepel s csendes munkásságban a férfi tiszteletteljes imádata védi a külvilág durvább érintéseitől. Egy békés családi körnek úgy lenni központjává, hogy a míg a magunk körül szeretetet, jóságot, boldogságot terjesztünk, mi magunk viszont erős, bátor és mégis gyöngéden érző férfiszív védelme alatt álljunk, megkímélve az élet nehezebb gondjaitól: szép, fenséges ideál! Ámde módjában áll-e valakinek forrongó gazdasági és társadalmi viszonyaink közepette a nők *mindegyikének* ilyen helyzetet biztosítani?

Hiszen a statisztika bizonyítja, hogy évről-évre nagyobb a száma azoknak a nőknek, a kiktől a sors megtagadja azt, hogy hivatásukat a családi kör határain belől töltsék be. E mellett sokan vannak olyanok is, kikről a statisztika nem szól, a kik fér-

jezettek, de a házas élet kötelékeiben is boldogtalan és szerencsétlen teremtések. És hogy ez így van, annak csakugyan nem az iskola az oka, hanem kiforratlan társadalmi viszonyaink. Az ipar és művészetek rohamos fejlődésével párhuzamosan fejlődő igényeink a szórakozások mindenféle új és új nemei, melyek csábjainak annyi könnyelmű férfi és női lélek esik áldozatául. A házasságkötések száma ezért apad évről-évre, s ezért több a szerencsétlen házasságok száma is, mert a családi élet békés nyugalmát megzavarják, sokszor felduljják az igények növekedésével szaporodó anyagi gondok. Ha pedig ez így van — pedig így van — akkor ennek természetszerű következménye az, hogy a női nem megragadja az egyetlen fegyvert, a melyet védelmére használhat s *önállósítja magát*, és természetszerű az is, hogy a szülők kezébe adják azt a fegyvert már akkor is, a mikor még nem lehet tudni, lesz-e szüksége reá, vagy sem. Mert a kész fegyvert lehet ugyan szegre akasztani és pihentetni békeidőben, de háborút, harczot kezdeni fegyver nélkül nem lehet. És ezért veszedelmesnek tartom én is Révy Ferencz igazgató úr ezen kijelentését: a leányokat úgy kellene nevelni, hogy tartsák a legnagyobb csapásnak, *ha férjhez nem mehetnek.*

Hiszen akkor mi szándékosan nevelnők a leányokat a *boldogtalanságra!* Azt az állítást, hogy a szülők tervszerűen ápolják leányaikban a családi élet iránt való kicsinylést, s a nő hivatása iránt való megvetésüket, én igazolva nem látom, soha sem tapasztaltam. Legfeljebb azt szokták mondani, hogy azért taníttatják leányaikat, hogy ne legyenek kénytelenek *akárhogy* férjhez menni. Ebben pedig igazuk van. Mert bár elismerjük mi önálló nők is, hogy a legideálisabb boldogságot a családi élet nyujtja, azért áll az is, hogy egy önálló, sok nehézséggel küzdő nő mégis boldogabb, mint az, a ki egy könnyelmű, családjával nem törődő, vagy épen durva lelkű férfihoz van lánczolva, vagy mint az, a kit azért vettek feleségül, hogy a vagyonával egy tönkrement egzisztencziát mentsen meg az elbukástól.

Sokszor csodálkozom azon, hogy a nőkérdéssel foglalkozva, azt mindig egyoldalú felfogással tárgyalják. A társadalomnak tes-

tén rágódó kór ma már olyan mértéket ölt, hogy ha a férjezetlen nők valamennyien rokonaik segítségére volnának utalva, ez a legtöbb családot érzékenyen terhelné meg. A baj orvoslása tehát kétféleképen történhet. Vagy a nőt keresetképessé tenni, vagy a házasságkötések számát szaporítani. Ime, ezen második módról soha sem beszélünk, pedig nagyon időszerű lenne foglalkozni azzal a kérdéssel is, hogy lehetne a férfinem nevelését úgy irányítani, hogy a férfinemre nézve is az legyen az ideál, a mi régen volt: a csendes, de meleg családi tűzhely és nem a mindenféle sportok, gavallérság, kártya és billiárdasztal. A míg a férfiak között olyan nagy számmal lesznek könnyelműek, a kik vagy épen nem nősülhetnek, vagy csak ha úgynevezett jó *parthiera* tesznek szert, addig a nőktől el nem vonhatjuk a jogot arra, hogy ők istenadta tehetségeiket a saját és a társadalom javára ne fordíthassák, s ezzel meg ne védhessék a saját méltóságukat.

A míg ez így van és így lesz, addig a leányokat úgy nevelni, hogy «*tartsák a legnagyobb csapásnak*, ha nem mennek férjhez», nem lehet, mert ez a jelenlegi viszonyok között egyenlő lenne azzal: a leányokat arra nevelni, hogy *dobják el, tagadják meg női méltóságukat és büszkeségüket*, s váljanak önérzetet nem ismerő, kaczér, férjhajhászókká.

Mert a dolog úgy áll, hogy a leányokat erre nevelni akarni nem csak veszedelmes, hanem szükségtelen is. Ki vannak ők erre nevelve a természet azon örök törvénye által, hogy a szív szeretetre vágyik s e vágyát semmiféle áramlat és nevelés meg nem semmisítheti. És épen mert e természeti törvény jelen szocziális viszonyaink között teljességében nem érvényesülhet, úgy kell a leányt nevelni, hogy ne váljék komikus aggszűzzé, mint a multban, hanem egyedül maradva is hasznos és tisztelt tagja legyen a társadalomnak s életét üresnek és czéltalannak akkor se találja, ha a gondviselés tőle a családi élet örömeit megtagadta, hanem legyen elégedett és önérzetes, látva, hogy emberi hivatását betöltve, munkája által létét biztosítani s embertársai javát elősegíteni tudja.

Ha a nők nevelését ilyen irányban folytatjuk, akkor mind-

inkább közeledni fog az a kor, a melynek előhirnöke ifj. Szász Károlynak az «Új Idők»-ben megjelent «A vén leányok jövője» című czikk. E czikk az önállóan dolgozó és egyedül élő nőkről a legnagyobb tisztelettel szól, és nyiltan kimondja, hogy a nem férjezett nők nagy része épen nem azért férjezettlen, mert akár külső, akár belső értékük amazokénál kevesebb, de azért, mert önérzetük nem engedi, hogy boldogulásukat — értem a férjhezmenetelt — önmagukat lealacsonyító eszközökkel érjék el.

A komoly, s a nők önállóságát biztosító neveléssel épen azt akarjuk elérni, hogy az ilyen önérzetes nők száma legyen nagyobb, kiknek birásáért a férfinek küzdeni kell, kit nemes tulajdonainak kifejtésével a férfinak ki kell érdemelnie, s a kit az egész életen át becsülni kénytelen. Kevesebb lesz így a boldogtalan házasságok száma, s családélet nemessége a fiúk nevelésénél is kedvezően fog érvényesülni. Mert hogy mai nap — a kitünő iskolák daczára — épen a fiúk nevelése elhanyagoltabb, s épen ez szorul nagy mértékben javításra, ki merné tagadni? Jó lenne, ha ezt a kérdést is gyakrabban szellőztetné a «Nemzeti Nőnevelés».

Rozsnyó.

Bartholomaides Adél.

A SZABAD SVÁJCZ.*

A szabad, a boldog Svájcz! Csupa hegy, víz, hó és jég, és mégis olyan szabad, olyan boldog. Kicsiny és szűk; egy kis generaljegyes füzetkével be lehet járni keresztül-kasul néhány hét alatt, és mégis oly tág, oly magas, mert olyan anonym szabadságban élvezi törvényeit. Nem mintha az egész világ nem ismerné az ő hegyeit, tavait, de mert oly észrevétlen, szótlan csendben él csupán a maga fejlődésének. Minden világrész küldi látogatóit és szakadatlanul megy rajta keresztül az áradat, úgy hogy maga a svájczi nem látszik otthon lakni. Minden úton, csúcson, pályán az idegen özönvíz, mintha a háziúr maga kiköltözött volna és a modern vandál foglalná el egészen ezt a világközi paradicsomot. — Talán inkább télen kellene megejteni a tanulmányos megfigyeléseket, mert akkor a svájczi magában van, nem kell neki kitérni a sok pénzes vendége előtt. Mert pénzt sokat hoznak, mindig jönnek és szüntelenül hoznak. De ez a pénz kell is a svájczinak, mert szép hegyeiből nem tudna megélni. Egy egyszerű gazdaember így mondta nekem: «Ezek a hegyek tetszenek önöknek, ezekért jönnek ide minden tájáról a földnek, de ezek nekünk nagyon drágák, mert miattuk nincsen földünk.» Ezzel megmutatta nekünk házát, hozzávaló földjét, mely csak kis területet képezett és mégis húszezer frankot ért Altdorfban, a Vierwaldstätti tó közelében. Ezer frank bért kell neki évenként behajtani rajta sajton, tejen, mit megint a szállói idegen fogyaszt el. Gyönyörű rendben vannak ezek a falvak, sok szállóval és lakházzal, mely mind szivesen feltárul az idegen előtt.

Ha nekem itt szabadna leírni Svájcz természeti szépségeit,

* A M. D. E. tanítónői szakosztályában tartott előadás.

nem fogynék ki belőle. De tették azt annyian előttem szerencsésebb, festőibb kézzel és annyi a mondanivalóm erről az észrevétlen boldogságban élő kis nemzetről, hogy inkább társadalmi megfigyeléseimet közlöm, mert nekünk ott még sok tanulni valónk akad. Még mindig sietnünk kell őket utolérni, ők annyira előbbre vannak. Csak azt jegyzem még meg, hogy a mi szépségét illeti, ép az idén sokaktól hallottam, kik Párisból jövet Svájczon hazautaztak, hogy Páristól még többet vártak, de Svájcz meglepte őket. Ez részben onnan is van, hogy fantáziánk túl fel van csigázva, ha Párisba megyünk. Földöntúli sehol sincsen, de a sovén franczia, kezdve père Dumastól, nekünk regényeiben a paradicsomot festette. Svájczban valóban földi édent találunk és intézményei végképen magukkal ragadják a kutató elmét. Ez a nép, mely testi szépségben szerény, fellépésében egyszerű modorú, nem is túlnyájas vagy lekötelező, ma még minden szocziális intézkedésével mintaképző. Ha iskolát, tornát, házi ipart vagy egyéb közhasználati dolgokat keresünk mintának, a Svájczba vagy Svédországba fordulunk. A szegény, senkitől ki nem küldött tanítónő csak a vakáczióban vándorolhat és akkor az iskolákról nem referálhat, mert be vannak zárva. Itt ezen a helyen, a hol annyira előmozdítják a magyar pædagogiát, első izben a tanításról kellene beszélni, de erről való tanulmányokra épen a nyári hónapok nem előnyösek sehol sem. Szorítkozom tehát egyéb nyilvános példaadó dolgokra és kezdem Baselben, hol a kis jegyünket megvettük 50 frankon 30 napra. Ezzel aztán akár éjjel-nappal mehetünk a Tura-Simplon pályán Svájcz minden helységébe, a hová ez a pálya csak vezet. A tisztaság már itt is mindenfelé meglepő. Basel előkelő jellegű. A szállodákban a főidény daczára igen jutányosan lakunk és az ágyak ideális fekvőhelyek, a kényelmet a higiena minden kellékével párosítva, a mi az utazónak igen fontos tényező. A Rajna itt olyan, mint a pajzán gyermek, bodros, fürge, sietősen csobogó és széles, de hajó nincsen rajta, mert sekély. A parton sétálva remek ízlésben épült családházak, «Mein Heim», «Daheim» feliratokkal. A földszinti konyhák a hollandi családháziéra emlékeztetnek. Az egész város előkelő jómódúságban fehérlik. Míg a mi jegyünket

összeállították, gyönyörködtünk a parti szépségekben. Itt is teljesen felfogják, hogy a folyó mentén kell építeni mindent, a mi legszebb, szabad pillantást kell engedni a vízre. Nálunk van Európa legremekebb folyója, melyet úgyszólván még fel kell fedezni és a víz csillogó tükre elé építenek vasutat. Négyszeres vasrácsozaton kandikálva kell keresni a mi fölséges Dunánkat!

De arra a generaljegyre vissza kell még térnem, mert ennek birtokában 30 napig keresztül repültünk a német, franczia és olasz Svájczon. Ez pompás intézmény és többet lendít az idegenforgalmon, mint bármi más. Olyan okos dolog, hogy nálunk ilyet csak a nagy Baross álmodott, ki ugyancsak közelebbre vitte a magyar globust a nagy világ felé. Az az 50 frank 24 forint. Ezért 30 napig utazom, ugyan a III. osztályon, de az utazóközönség olyan magatartású, hogy bátran velök tarthat mindenki, a kinél a demokratikus fogalom nem puszta szó. Jegyet többé nem kell váltani, a kalauz kívánságára csak előmutatni, de többnyire elég ennyi: Generalabonnement. Ezzel a jegygyel nem kell körben utazni, Svájcz bármilyen pontján kimehetünk az országból, a hol kiadják az öt frankos letétet. Ugyanegy utat megtehetünk húszszor is, ha úgy tetszik. Mi tényleg a Gotthardon, az azelőtt olyan drága vonalon többször mentünk át; míg Svájczban rossz idő volt, a kis zöld füzetkénk Olaszország felé röpített, minthogy ennek a főelőnye épen az, hogy addig utazunk vele, míg valahol szép időt lelünk, mert bármikor költség nélkül ismét visszatérhetünk. Igy mi négyszer voltunk Luzernben, onnan utaztunk esőben mindig a nap után, míg valahol a Montblanc vagy a Comó körül ránk mosolygott. Ezzel sok időt nyertünk, mindent láthattunk. Ez a jegy, azt hiszem, oda visz bennünket, a hová én a jövőről szőtt álmaimban oly édes reménynyel kirándulni szoktam, az ingyenes felé. Nem fogunk fizetni, csak dolgozni. De ám mindenki. Igy ingyen utazni is, mert az kiszámíthatlan hasznot fog hajtani az egyetemes világnak. A mi pedig a szükséges, a természetes jövendő ingyenest illeti, arról emlékszem, hogy a párisi kiállítást például 15 krajczáron is nézhettük, az utolsó hónapban már öt krajczáron is engedtek be a remekbirodalomba, a hol mindenki dolgo-

zott a nagy mindenki számára. Milyen meghatott voltam én akkor, tán sirtam is örömömben, mit tudom én, oly boldog voltam. Ezzel a kis svájczi menetjegyünkkel tehát én naponta nem egész egy frtért nem tudom hány gyönyörüséges mérföldet járhatok be, mint a hogy mi tényleg Bellaggióban reggeliztünk, a Gotthard magaslatán ebédeltünk és a Rigin háltunk. Ekkor futottunk a nap után, mert a Rigi napfény nélkül csak hegy és nem a hegyek királynője; Svájczban t. i. «die Rigi», tehát ez a panorámás csúcs nőnemü.

Biel vagy Bienne, mert az egész Svájcz a franczia felé hajlik, tán szivesen is, iparüző város, a hol mi ki nem szálltunk volna, ha egy, a munkásosztályhoz tartozó ember csudadolgokat nem regélt volna az ottani hegyszorosról és vízesésekről. Ugy ismerik ők mindnyájan egész hazájukat, mint az utczát, a melyben laknak. Minket sovinizmussal vádolnak, hisz mi meg sem érdemeljük ezt a kitüntető gáncsot; igazi sovénságot Svájczban találunk. Akár németül, francziául vagy olaszul, ezeket az embereket kell hallani hazáról beszélni! Az a kocsitulajdonos, ki bennünket Chamounixba vezetett, az az iparos, ki Bielbe csábított, az a rektor, ki nekünk az altdorfi Tell-előadásokról beszélt, az mind ég a hazaszeretettől, de a mi annál több, sokkal több, teljesen egyetért a kormányvezetéssel, nyilvános intézményekkel, minden eljárással, mely polgári társadalmából kiindul. Nincs politikai párt, nincs nemzetiség, nincs vallási türelmetlenség, csak megelégedés és belerendelés és együttiparkodás. Az az olasz pinczérnő, ki Luganoban szolgált és teljesen olasz tipusu volt karikafülönfüggőivel, az is hangoztatta: non sono italiana, sono svizzeresa. Ugy szolgálják ők egyenkint forrón szeretett hazájukat, mint egyenlő, független polgárok, mert társadalmi különbség nincs, se gróf, se paraszt, csak állampolgár, ember. Onnan is van az a sok ingyenes szolgálat, a mi megint az én boldog ideálomba beleillik. Ők a katonai szolgálatot sem kerülik, sőt a mint azt a mi fentidézett kocsivezetőnk mondotta, gyermekkorukban kezdik katonai módon a gyakorlatokat és egy honfitárs sem szeretné, ha fiát nem vennék be rendes szolgálatra, mert az mindig a hasznavehetetlenség jele. Náluk állandó hadsereg nincsen, évenkint csak egy pár hétig szol-

gálattevők. Igaz, nekik nincsen ellenségük, minthogy ők sem okkupálnak, nekik tehát védelemre nincs is szükségük. Azonkívül hegyeik mint védbástyák emelkednek magasra a határokon. Történelmükből tudjuk, hogy ez az ország bevehetetlen, de ha ott a haza hína, nem lenne az a nyomorék, ki otthon maradna, sőt nem tudom, ezek az erőteljes nők nem-e ragadnának fegyvert a haza védelmére.

Ezek a közönséges emberek mind betéve tudják alkotmányuk minden pontját. De «közönséges» nem is illő kifejezés, mert ők valóban egyenlők. Mondjuk hát a szerény foglalkozásuak is mind általánosan tanultak, iskolásan műveltek. Órahosszat hallgattuk azt az embert, ki nekünk a bakról hazájának történetét, politikai felosztását, alkotmányos kormányzását, minden más polgári jogot elmondott olyan nyelven, hogy mi váláskor olyan meleg módon kezet fogtunk vele, mint idehaza tán egy tanártársunkkal, ki valamely kivánt témáról teljesen kielégítő előadást tartott. A vendéglőkben, szállókban maguk a tulajdonosnők szolgálnak. Ismervén ezt a szokást, mi előszeretettel beszélgettünk velük. Semmiben sem találtunk hézagot, mert a nők is műveltségre nézve körülbelül egyenlők, hacsak valami különös szakmára nem mennek.

Bielben órát vásároltunk a gyári irodában. Itt már ezren dolgoznak a genfi kereskedők részére. Olyan fejlett az óraipar Svájczban, hogy nem is igen szállnak velük versenyre seholsem, újabban épen csak Amerikában. Épen ilyen magasfokú a zománczmunka, mely utolérhetlen tökéletességben diszíti az aranymunkákat. A házakat, melyekben óraműhely van, hamar fel lehet ismerni, igen magasak és csupa ablakból állanak. Óra és csokoládé uralkodik Svájczon, bár sok más egész speciális czikk is itt készül. De itt is, úgy mint Norvégiában, az ipar általánosan nem oly magasfokú mint a franczia, angol, vagy most már a német ipar is. A hol franczia a tájék, ott a svájczi épitkezés sem tetszetős, úgy mint Párisban a családház, minden dekorativ ékességet nélkülöző. Maga a svájczi ember sem bővelkedik külső kellemmel, komoly, különös jellemző egyénisége nincsen, inkább valami általános köznapi fakóság mutatkozik rajta. Izlést az öltözékben,

könnyed modort nem találunk; nem látszik háborgó természetűnek, lassan végzi a teendőjét, de megbízhatóan. Minden tettén, eljárásában különösen ki van fejezve az az öntudatos függetlenség, melylyel meg van áldva ő maga, országának minden egyes szabad lakója.

Neufchâtel felé már a jámbor nevelési rendszer tünik ki. Erről a városról az úti könyvek is mondják, hogy magas morális nivón áll. Ide küldik a legtöbb idegenföldi gyermeket nevelésre, nyelvtanulásra. A kiejtésük tiszta csengő franczia, kissé germán lassusággal vegyítve, holott a franczia maga gyakran hadar déli élénkségében. Suchard, a csokoládégyártó itt hatalmas telepekkel rendelkezik. A szép tó kellemes partja, kevés hajózás, egy kis halászat. Szórakozásnak kevés. Ezekben a svájczi városokban általánosan feltünt mindama Európaszerte ismert, ragályosan elterjedt Tingl-tangl-orfeummulatság teljes hiánya, mit másutt rikító falragaszok csábítva hirdetnek. Itt mindenesetre még ósdi módon mulatnak, inkább testi gyakorlatokkal és versenyekkel, mint a kétes művészeti múzsával. Másutt nagy városokban már ezek nélkül nem lehetnek el, pedig ezekben tompul el oly siralmas módon a finomabb műízlés. Egészben a svájczi nem sokat mulat. Saját országát beutazza és közös republikánus munkában keresi életének fő és kedvelt feladatát. Itt már magától értetődik, hogy a munkában a nő is részt vesz. Mindenütt azt találtam a magasan kifejlett országokban, hogy már nem igen beszélnek a nők felszabadításáról vagy munka egyenlőségéről. Ennek a tárgyalása a közös humanisztikus működésnek még mindig alantas fokát jelzi. Bernben egy házkapu két oldalán két doktori táblát láttunk egy és ugyanazon névvel; férj és feleség orvosok, még pedig ugyanegy speciális szakmában. Bernen kívül még egy kisebb városban praktizálnak felváltva; egészen egyenlő elismerésben és bizalomban részesülnek. Nagyon szerettem volna látni a doktorné háztartását; mindenesetre több dolga és kötelessége akad, mint a férjének. Ezek az esetek különben ki nem zárják egészen a régimódi nézetet. Igy például egy fiatal tanár, ki nekünk a doktori párról beszélt, azt jegyezte meg, hogy ő már régebben jegyben jár egy

tanítónővel, ki miatta az állását még nem akarja otthagyni, de ő önnönmagának nősül, ő egész asszonyt akar. Különben minden munkában osztozkodnak a nők, de úgy látszik a nehezebb, nagyobb testi erőt igénylő munkával gondosabban kímélik meg, mint nálunk a gyárakban. Az óraakadémián egész külön finom szakra mennek.

Neufchâtel, Lausanne, Vevey, Genf mind a neveléssel foglalkozik. Svájczban sok dicső emlékű nevelő élt, terjesztette tanait az egész földre, Pestalozzi hirnevéhez fűződve. A zürichi műegyetem még mindig a legfényesebb. Zürichben az egyetemi tudósok arczképei egész sorozatban ékesítik a kirakatokat, mint nálunk a versenyző diváké. Láttunk is sok internátust, pensiont. Sok az angol gyerek, kiknek egész külön nevelőintézeteket építenek. A legszebb szálló is az angoloknak épül; a czukrászdákon a five o clock tea ki van írva. Még mindig ők képezik az utazók főkontingensét. Zermattban, a Gornergraton, az Istennek eme külön jégédenében ők annyira megszállják a helyeket, hogy más halandó csak nagynehezen kaphat egy éjjelre való nyughelyet hosszas telefonkönyörgés után. Church, tennis, dinner mind angolos. Zermattban a lady hosszú fehércsipkés ruhája söpri a falusi utakat, mit a józan ember nem talál comme ill fautnak. Ugy élnek ők ott, mint odahaza, az egész életrend angolos; évről-évre előre foglalják le a szállókat angol ujságjaikkal és lábmelegítőikkel. Az angol urak annyira járják a havasokat, glecsereket, hogy az arczuk bőre kisebesedik. Ekkor puha, széleskarimáju kalapjukra sűrű kék fátyolt akasztanak, letakarva fájó sebeiket. Az angolok okozzák, hogy Svájcz ma már egészen egy kényelmes panoráma, egy agyonnivellált comfortáble angolpark. A svájcziak leginkább angol pénzen gazdagodnak és azért teszik olyan kényelmessé az egész hegytartományt. Nincs az a Pilatus, melyre a funiculaire fel nem vezetne, nincs az a Jungfrau, melyről le nem lehetne nézni puha kényelemben. Ott, a hol már csak hóval főznek és az öszvér viszi fel a fát, ott is olyan hatfogásos ebéd van, mint a Hydepark körüli clubházban. A ki a magányos természetet szereti, annak már bujkálni kell Svájczban, hogy kikerülje a table de hôtelos asztalt és a

napkeltét ne a Rigikulmról vagy a Gornergratról nézze, ha egyszersmind az összes európai nyelveket nem akarja osztályozni. Igaz, hogy épen ezeken a nagyon megjárt helyeken legszebb a föld, mert az angol biztos tapintattal megtalálja magának, a mi csak gyönyörű van ezen a tekén. Mindig emlékszem arra a két emberre, ki a berni templomtoronyban töltötte egész életét. Ott házasodtak, nevelték gyermekeiket, ott haltak meg a légies magasságban, az emberek fölött a felhőkben. Mikor utoljára láttam őket, már csak virágjaikat, madaraikat ápolták. Ezek sokat beszéltek nekem az utazó angolokról, mulatságost, bosszantót; ott valamennyi nemzetbeli utazó megfordult és valamennyi között az angol volt a legkevésbé szeretetreméltó.

Lausanne melletti Onchy a lac Léman partján olyan angol fészek, egészen gyönyörű. Itt találkoztunk egy amerikai leánynyal, ki két év alatt egész egyedül. bejárja Európát. Nem volt beauty, szegényke. Nagyon fel volt háborodva, hogy Onchyban, a czukrászboltban nem értették meg, mert ő csak angolul tud és biztosan remélte, hogy anyanyelvével mindenütt keresztül fog jutni. Mi segítettük őt tanácscsal és ozsonnához, mit elváláskor így köszönt meg: thank you, people. Lám milyen szuverén az ilyen magában utazó fiatal american girl. Nem fél semmitől, míg duzzadt tárczáját kezében szorítja. — Ezekben a franczia városokban a tó szépsége párosul a havasokéval. Egyik szebb, kedvesebb, mint a másik; az élet meglehetősen egyforma, tán egyhangú is. Lausanneban óriási sajtot láttunk a piaczon, malomkőformában, a mit a kékzubbonyos paraszt szekéren hoz. Olyan ementhaliféle, persze kitünő, igazán megfelel a svájczi sajtok hirességének; ott a Kohlerféle csokoládé az egész városban eladó, ez a legjobb valamennyi közt és nagyon olcsó. Veveyben láttuk a babaklinikát. Olyan kirakatot csináltak a poupéenek, mint a sebészi műszeresek. Hanyatló fej, rongyos kar, melyből a fűrészpor szánalmasan hull, leszakított láb és egyéb fogyatékosság, de a babaklinikán meggyógyítanak minden rendbeli csonkaságot.

Remek szép ez az egész svájczi part Chillonig a genfi tó mellett. Neufchâteltől kezdve le egy paradicsom. Montreux-Terri-

tet különösen lekötött bennünket, mert itt, a mint ők mondják, minden tavaszszal megfordult boldogtalan szép királyasszonyunk. Ha nem is tudták a nagy világban, ő a Nárczis-ünnepélyre mindig elment, a mi náluk olyan, mint Nizzában az ibolyaünnep. Milyen szép lehet Territetben a tavasz! Több helyen beszéltek nekünk róla, kiről mi minden hírt oly bánatos érdeklődéssel vettünk. Hogy milyen kedves, leereszkedő, nyájas, szép és egyszerű volt. Megfordult ő itt ismert egyszerűségében minden boltban, megszólította a legkisebb képeslap-elárusítónőt, vásárolt nála és elbájolta, mint mindenkit. «Elle etait comme une des nôtres», mintha hozzánk tartozott volna, mondá ez az asszony. Mintha svájczi lett volna, úgy értette, a mi náluk a legnagyobb elismerés. Mutatták, hol lakott, itt is, ott is, sok helyen; mindig vissza-visszatért a karcsú, magas növésű csudahölgy a szabad természetbe, a hol olyan jól érezte magát.

Felmentünk Glionba és onnan bámultuk a fényes tájt, a tavat, Deuts du Midi havasát, fel Genfig, le Martignyig a Simplon felé és itt újra meggyőződtünk ennek a gyönyörüséges tájnak az olcsóságáról. Itt láttuk azt a szép szállót, hol az előkelőségek nyaralnak angol comfortban, mi eddig még mindig a kényelem maximumát jelenti. Öcsém ezt is őrült kényelemnek nevezte. De mögötte mi is találtunk szállást jutányosan. Esti sétánkon a Rochers de Naye felé kisebb villákat látunk az út mentén elszórva, befelé a hegyekhez közelebb. Itt egy kis Nárczis-villában megkérdeztünk egy fiatal nőpiktort, milyen feltételek alatt lehetne itt lakni szerényebb igényű embereknek, mire ő felirta a czímet és a díjat: 3 fr. 50 cm. naponta, magyarra fordítva 1 frt 70 kr. szép szobával, jó ellátással.

Chillonban a régi falakon kerestük és találtuk Byron saját-karczolású nevét, ki oly meghatóan verselte el az ő «prisoner of Chillon» költeményét. Innen Martignyba, hol kocsira szálltunk és Chamounix völgyébe utaztunk a mi intelligens kocsivezetőnkkel, ki egész úton svájczi dolgokról beszélt, melyekből egész kis alkotmányos mű került volna ki. Ezen az úton találkoztunk magyar urakkal. Ők minket nem ismertek ugyan, de meg nem állhat-

tuk, hogy magyar jó napot ne mondjunk, mire nagy volt az öröm a szemközti kocsiban. A chamounixi glecsert, mely a falu talajáig ér le, Montanverst, nem irom le, de azt a kedves szobrot megemlítem, mely a falu közepén áll a Montblanc csúcsa felé fordulva. Az első franczia hegymászót ábrázolja, a mint maga mellé ejti vándorzsákját, vasas botját és két karját kitárva, átszellemült arczczal néz fel a Montblancra elbűvölve, megigézve; mellette a derék vezető, sugárzó szemmel fölfelé mutatva. Ez volt az első megmászása a Montblancnak. Most már időjelzési állomás van odafenn; négy napi kirándulás, nehéz mászás, míg feljutunk, de gyakran hölgyek is megteszik az utat.

Nem messze Martignytől, mely kiindulási pont úgy a Montblanc felé, mint a Bernandinóra, Vièges-Vispben, utolsó vasuti állomás a Simplon előtt, az ágyam fölött függött egy graczióz us, rózsaszínes, bájos kis figurina, hátul kecsesen felszedett ruhácskával. Nagyon ismerősnek látszott és midőn szorosabban szemügyre vettük, közfelkiáltással felismertük benne a mi Pálmai Ilkánkat Mamselle Nitouche szerepében. Lám, még ide is elhat a magyar géniusz. A mi pedig vágyunkat illette, a Bernardinon a híres klastromot láthatni, az hiábavaló volt, mert a kocsiutak szerfelett drágák. A Montblanc, Bernardino, Gornergrat, Simplon megtekintése egy kis vagyonba kerül. Már mindenfelé tervezik a vasutakat, de ezek a hegyipályák is igen költségesek.

És most vissza Genfbe, mely felé annyi érdeklődés vonzott. Itt is egy kis külső csalódás ért, a mennyiben ezt is szebbnek képzeltük. Az épületek, de nem a középületeket értve, franczíásak, szépség nélküliek, mint a franczia családház egyáltalán, az utczák ragyogóbbak is lehetnének, de a tó és ennek kiépült partja nagyon szép. A franczia partról átköszön a Montblanc, ha az idő kedvező. Itt rejlik az a telep, mely a milliomosok nyugdijhelye. El lehet képzelni, milyen tökéletes szépségben épülnek itt a villák, kertek; csupa műremekei az építészetnek és a kertészetnek, mint a hogy a Rothschild-kert a Musée Ariana útján egy valóságos csodája a szépségnek. A château de Rothschildban időzött királynénk élete utolsó napjaiban is. Ezen a milliomos telepen él most szinte her-

metikus visszavonultságban a szerencsétlen capitaine Dreyfus. Mily különbség az ördögsziget és a mostani tartózkodási helye között.

Genfben is először a partra siettünk, a Beaurivage-szálló felé, mely nekünk magyaroknak oly gyászos emlékezetű. Megkerestük a nyomdokait annak, ki itt utoljára járt az ő finom lebegő lépteivel, ki innen nem tért vissza haza hozzánk, csak mint keservesen siratott halott. Beszéltünk azzal az emberrel, ki őt támasztotta; ő megmutatta nekünk a fát, a járdán azt a követ, mely mellett elhaladt. A szállóban szobáját akartuk megtekinteni, de abban idegenek laknak és még könnyes szemmel átpillantottunk a másik part felé, a hol az a megfoghatatlan szervezetű ember éli napjait a föld alatt, ki nekünk olyan mérhetetlen fájdalmat okozott. A svájczi törvény enyhe, halálitéletet nem ismer, még a legnagyobb gonosztevőben is az embert kiméli, azért huzódik meg a napvilágos svájczi szabadságban annyi sötét szellem, azért röpülnek innen ki a szocziális szabadító eszmék mellett az anarkista mindent felduló rettenetes nyilai.

Genfben találtuk azt a praktikus, csak Svájczban gyakorlott intézményt, a bureau de renseignement irodáját, hol ingyen szóval és irásban minden kérdésre, tudakozódásra válaszolnak. Igazán, mindent meg lehet tudni, czímet, embert, a legtávolabb eső dolgot. Előzékeny módon és kimerítően tudósítják a kérdőt. Ilyen bureau minden svájczi városban van az utazó nagy kényelmére, a többi bureau czímét a genfiben megkaptuk egyéb nyomtatványok kiséretében. Például innen hoztam magamnak egy csomó nyári tanintézet czímét, hol esetleg magunk vagy tanítványaink nyaralhatnak franczia nyelvgyakorlat mellett. A külföldiek számára vannak szünidei előadások, a tanárok vezetése alatt kisebb-nagyobb kirándulások az ország különböző részeire. Igen jó ellátás mellett jutányosan lehet így tanulni svájczi földön. Azóta egyik tanítványom érdekében három igazgatótól kaptam igen kielégítő választ.

Rousseau szigetén a nagy ember szobra mellett állva, Émilejéről beszéltünk, a nevelés eme utópiájáról. De habár külön szigetre nem is vihetjük növendékünket, ebből a műből mégis számos

becses elévülhetlen adatot vettünk át a nevelésbe ; ez is örökifjú marad, mint minden valóban nagy mű. Kerestük Rousseau szülőházát a városban. Egy szurtos, keskeny utczában találtunk valami annak jelzett házat, de azon nincsen emléktábla, nem tudják melyik szobában született. Szegény emberek élénk, pajkos gyermeke volt, ki világdicsőséget szerzett nevének és ezzel Genfnek. A Brunswick-szobor környékén élte ő éveinek nagyobb részét, ott tábla is van.

Kerestük az állami óraiskolát, abban töltöttünk egy délelőttöt. A folyosón csodáltuk a perforatricet, melylyel a Mont-Cenist átfúrták és a Gotthard fúrásán is dolgoztak. Később eszünkbe jutottak ezek az eszközök, mikor a Gotthard tetején láttuk Jules Favre, a Gotthard-alagút geniális tervezőjének szobrát, kit a halál az alagútban ért. Ott fent nyugosznak egy kis sziklás területen mindazok együtt, kik a nehéz munkában ledőltek, kik nekünk rést vertek a hegyes sötétségen keresztül a ragyogó Itália felé, mint a kulturának valóságos előőrsei.

Csodálkozva fogadtak bennünket az iskolában és azt mondták, hogy itt nincs mit látni ; de azért végig mentünk minden osztályon, minden egyesben maga az illető tanár vezetett és magyarázott. Ezek az urak igazi tudósok. Sokat tanultunk. Ez a tanfolyam egész öt évre terjed, csak a lányoké két éves. Kezdve az első kis órarészlettől egészen a tokba tevésig, mindent tanulnak. Innen kerülnek ki az óraművészet nagy mesterei, kik idegen földre, távoli országrészekbe viszik eme műhelyi ügyességüket. Többnyire államköltségen tanulnak. A város 80,000 frankkal segíti évenkint az iskolát. Az idegen tanuló fizet ; volt már köztük magyar fiú is. Finom, érdekes mesterség. Van a háznál amfiteatrum, tanterem, hol az elméleti dolgokat tanítják. Rajz és gépészet külön termekben, egész pædagogiai felosztásával a nagy anyagnak. Van ám különbség a sok montre, pendule és horloge között, kiki megválasztja a maga szakmáját. Az új találmányok egész özöne leginkább innen indul, mert a vasut és egyéb gyorsközlekedés szükségessé teszi a gyors haladást. Mindeme dolgok különösen az öcsémet, a mérnököt érdekelték, de mi leginkább a leányosztá-

lyokra vártunk. Ott olyan tanárt találtunk, ki egész lényében mint tudós kutató, filozofus gondolkodó tünt fel. Miután 15 évig a fiúkat tanította, átkerült a leánynövendékekhez és mondhatom, alaposabb megfigyeléseket a két nembeli növendék tanulásáról alig lehet tenni. Ez a finom szellemű, szelid modorú tanító kiismerte az egész különbséget az emberiség eme kétfelé szakadó és mégis egy testet képező lényében. A lányok finomkezűek, olyannyira, hogy csak a legszubtilisabb bevégző munkára tanítják. Le finissage. Kedvesek, engedelmesek, de szórakozottabbak. Ők álmodoznak, mondá a finom megfigyelő, egy más hivatásról, a műasztal mellett is a férjhezmenetel reménye élteti, de el is vonja a konkrét magasfokú tudástól. Meg a pipere, a hajcsokor, a köténye. Ügyes munkás lesz belőle, egész nyolcz frank napidíjra viheti, de a fiú alaposabb, czéltudatosabb. Hosszú fejtegetés után én némileg csüggedten mondtam, hogy tehát egészben véve a lányka kevésbé intelligens, mire ő azt jegyezte meg: mais non Madame, mais c'est une autre intelligence. Chacun a son niveau. A lányok nem csinálnak constructinot, hanem finissaget, bevégzést. A fiúk jobban érdeklődnek, a lányok nehezebben illeszkednek, egyszóval a fiú alkotó, a leány gép. «Le garçon est créateur, la fille machine.» — Tehát Mr. Audemars szerint más intelligenczia; talán jobban is kellene megszívlelni az ő beszédjét, mert ha csakugyan más az intelligenczia, más a bánásmód is. Az ő jól megfontolt és kipróbált véleménye bizonyságára talán az is szolgál, hogy Amerikában, Ausztráliában, Uj-Zeelandban annyi különálló nőkollegium van. Nálunk is járt egy fiatal új-zeelandi hölgy, végzett doktor, ki nekem sok érdekes dolgot beszélt az ottani női lyceumokról. De ez kényes, még nem kiforrt théma a mi egyenrangú időnkben, hol épen azt akarjuk bebizonyítani, hogy a férfitanulóval lépést tudunk haladni. Másrészt épen Amerikában kisérleteznek a közös tanítással már zsenge korban fel az éretségig, még pedig teljes eredménynyel. De Genfben különválasztották a növendékeket és külön szakmára tanítják.

Engem az egészben az ragadott meg, hogy ime itt is van egy kereseti forrás, a mi magyar leánykáink épen annyi kézügyességet

fejtenének ki ebben az iparban és az ékszerészet gyöngébb foglalkozásaiban, a hol igaz művészettel olyan tüneményes munkákat végeznek, mint a mi női ipariskolánkban, ott az ércz diszítése is bizonyára sikerülne. Még hozzáteszem, hogy a fiúnövendékek 14, a leányok 13 éves korukban lépnek az óraiskolába. Munka alatt blúzt és czipőt kell váltani, a czipőnek puhának, nesztelennek kell lenni, hogy a lépés a tanítást ne zavarja. A napi tanítás óraszáma nyolcz.

Mr. Audemars is beszélt Erzsébetről végtelen részvéttel. Többek közt azt mondta, hogy a svájcziak nem a királyasszonyt keresték benne, hanem a nemesen fenkölt, boldogtalan hölgyet, ki olyan jól érezte magát a svájczi köztársaságban. Az óratanár, kit később óra-Rousseaunak neveztünk, sokáig fogva tartott. «Mes compliments à votre chère Hongrie» üdvözlettel vált el tőlünk, mit én ezennel átadok.

Coppetben, kis távolságban Genftől, van Mme Staël hajdani villája, hol a Necker-családnak és Corinne szerzőjének őrzik emlékét egy kis múzeumban. És aztán elmentünk Ferneybe, Voltaire tuszkulumába. Ferney, ma kis város, fennen hirdeti Voltaire dicsőségét. Szobra a helység közepén áll. A hagyományos alak, előre hajolva, pálczára támaszkodva, gunyoros mosolyával, okos fürkésző szemeivel úgy áll a talapzaton, mintha valami távoli világfolyásra hallgatna. Eszembe jutott a német szólásmód: «ő a füvet hallja nőni». Rémeszes a kifejezése ennek a nagy szatirikusnak, ki szelleme párjával, Nagy Frigyessel oly benső viszonyban és örökös perpatvarban élt. Ezen a szobron áldják őt Ferneyben mint városalapítót, jótevőt, ki pénzét kamat nélkül kölcsönözte a szegény éhinséges polgároknak, ki iskolát, templomot épitett, ő a nagy atheista, a fukarnak, keményszivűnek mondott költő. Ipart alapított nekik és gyönyörű czopfos kastélyt, parkot teremtett, melyet most is teljes eredeti szépségében ápolnak. Néztük hálószobáját, a szúette, rozoga ágyat, a sok képet, mindent, a mit ő szeretettel gyüjtött. Egy ilyen látogatás sokszor meglepetéssel jár. Ugy tudjuk csak, a ferneyi filozofus, az istentagadó, de hogy annyi jót tett, hogy a környék bálványozza örök időkön, azt kevésbé

tudtuk. Oly élénken él emléke Ferneyben, mintha most is köztük járna, ápolva szép barokk kertjét.

Czeruzával írt, de szilárd vonású kezeirását üveg alatt, berámázva találtuk. Ezek utolsó versei, egy nappal halála előtt, május 29. 1778. Hiven elolvastam a már sötétedni kezdő kerti szobában és valami szent borzadás futott végig rajtam, mint egy földöntuli üzenet. Ezeket olvastam:

Tandis que j'ai vécu, on m'a vu hautement
Aux badauds effarés dire mes sentiments.
Te veux le dire encore dans le royaume sombre,
S'ils ont des préjugés, j'en guérirai les ombres.

«Míg éltem, hangosan hirdettem gondolataimat az ijedt ámulóknak. Megmondom újból véleményemet ama sötét birodalomban. Ha az árnyak előítéleteket táplálnának, ott is kigyógyítom őket belőlük.»

Mily merész szó a síron túl. Egy ember, ki élete fogytáig fennen hirdeti azt, a mit ő igaznak megismert. Volt is ellensége elég. Talán még legjobban értette őt hasonszellemű czivódó barátja, ki el sem tudott lenni nélküle Potsdamban, hol örökös veszekedés folyt köztük, de a hol most is kegyelettel őrzik a Voltaire-szobát. Ferneyben a Lambert-család őrzi a Voltaire-ereklyéket. Egy Lambert szobrásztól ered a szobra is annak, kit az 1771. éhinség óta melegszivű, adakozó emberbarátnak ismernek Ferneyben. Hol itt az istentelenség? Még sokáig sétáltunk a parkjában, hol Lamberttől még egy igen szép sírszoborféle Paul et Virginie fehérlik. Voltaire-eszmékkel tele, költőművei elsorolásával, egy újabb emlékkel gazdagabban, hagytuk el Voltaire-Ferneyt, utolsót intve a rókaállású kőalaknak. Ha az feléledne, még egyszer feldúlná a világot az ő hatalmas forradalmi eszméivel.

Budapest. *Vidéky Apollonia.*

(Folyt. köv.)

BABONA ÉS VARÁZSLAT.

A k. m. természettudományi társulat kiadványai számát egy rendkívül érdekes és tanulságos munkával szaporította. A «*Babona és varázslat*» című mű ez, melyet Lehmann Alfréd dr., a kopenhágai egyetem pszihofizikai laboratoriumának igazgatója írt és Ranschburg Pál dr. szép magyarsággal fordított le. A mű a művelt nagy közönség kezébe készült, tudományos és vonzó módon történelmi időrendben tárgyalván azt, a mit írója szellemesen az *általános emberi tévedések történetének* nevez.

A babona és varázslat lényegének meghatározása után a vad népek vallásos képzeteit és varázsmesterségét ismerteti, majd az ókor népei közül különösen azokat méltatja figyelmére, melyeknek jósló, varázsló, babonás hite a következő korok embereinek ilyetén gondolkozásmódjára nagyobb befolyással volt: a kaldeusokat első sorban, mert a babona és varázslat Európában főleg a kaldeus felfogások behatása alatt fejlődött, aztán a görögöket, rómaiakat, zsidókat. Nagy tért foglalnak el a könyvben az északi népek érdekes szellemhite, rúnái, varázsigéi, a szejd, a jövendőmondás. Nemkülönben érdekesek azok a fejezetek, melyek a középkornak, a boszorkánypörök, az alkimia, a csillagjóslás, a kabbalisztikus és kuriozus tudományok hivő korának babonáját, varázslatát veszik tárgyul. Korunk modern babonáját, a spiritizmust, alapos tárgyilagossággal bonczolgatja. Behatóan szól keletkezéséről, fejlődéséről, a híres spiritiszta férfiakról: Swedenborgról, Dawis Andrew Jacksonról, a ki Amerikában hirdette spiritiszta tanait, majd Croockesről, a ki súlyváltoztató kisérleteivel igyekezett a szellemek jelenlétét bebizonyítani, Zöllnerről, a ki négy dimenziós elméleté-

vel tünt fel. Mindezek szereplésének, tanainak, híres széanszainak ismertetése, pszihofizikai alapon megmagyarázása után kétségtelenül bebizonyítja az író, hogy mindezekben nagyon sok az emberek hiszékenységében bízó szemfényvesztés, a mi pedig bennük valóság, az mind természetes tünemény. Mert rejthet ugyan az emberi természet még ismeretlen erőket, de ilyen erőket megdönthetetlen módon bebizonyítani még senkinek sem sikerült.

Eddig a mű első kötete, mely tehát főként a babonával, varázslattal, ezek történetével és ezek körébe vágó tüneményekkel foglalkozik. A második kötet, mely kiválóan érdekes lehet mindenki előtt, a ki a lélektannal bár egy kissé behatóbban is foglalkozik, az emberrel, mindeme mágiás erők középpontjával foglalkozik és azt igyekszik kideríteni, mik voltak az egyes babonás hiedelmek keletkezésének és fejlődésének a főokai.

A normális éber öntudat világa mágiás tünemények jelenlétét nem mutathatja ki, ezek okát tehát a ritkább lelki tüneményekben kell keresni.

A babonás hiedelmek keletkezésének és terjedésének főoka, hogy az ember észlelő tehetsége nem tökéletes. Tapasztalásból tudjuk pl., hogy a tárgyak nagyságát, valamely ismeretlen zörej irányát csak megközelítőleg tudjuk megbecsülni; tapintási érzékünk is, pedig ez a legmegbízhatóbb, megtéveszthet bennünket; figyelmünket egy időben csak egyetlen egy pontra tudjuk irányítani; emlékezetünkben csak a kiválóan megfigyelt dolgok maradnak meg, míg a tények sorozatának egymásutánja, a tények lánczolatának két hasonló tagja nagyon könnyen felcserélődnek. Mindezek rendesen előforduló észlelési hibákat eredményeznek, de ha még észlelésünkben a lelki felindultság és az elfogultság is kisérnek (a mi rendkívüli tüneményekkel szemben, kivált ha azok hirtelen lepnek meg, mindig így van), teljesen megbízható leírását valamely tüneménynek nem is adhatjuk. Az észlelési hibák tehát egyrészt a babona közvetlen forrásaivá válhatnak, másrészt pedig a más talajon termett babonát fentartják és erősítik.

Lelki életünk jelenségei közül az önkénytelen mozgások, az alvás és álmok, a nemtudatos képzeteknek a tudatba nyomulása, a

sugallhatóság, végül az ideg- és elmebetegségek voltak és vannak nagy hatással a babonás hiedelmekre.

Az az általánosan és régen ismert tény, hogy tagjaink bizonyos önkénytelen kis rezgő mozgásokat végeznek, továbbá az, hogy ezek a gyenge mozgások különös viszonyok között nagyon erős hatásokat eredményeznek, alapjai az ú. n. bűvös mozgásoknak, tehát a bűvös vessző mozgásainak, mely a régiek varázslatában fontos szerepet játszott, valamint a divatos asztaltánczoltatásnak, kopogtatásnak, melynél a mozgást tudvalevőleg a résztvevők önkénytelen apró, rezgő mozgásai okozzák. A széanszok híres gondolatolvasóit is azok az apró öntudatlan és önkénytelen mozgások vezetik nyomra, melyeket a kisérleti egyéneknek az irányokra vonatkozó képzetei kiváltanak, sőt az ú. n. gondolatátvitel is kétségtelenül kizárólag önkénytelen suttogáson alapul, melyet a médium túlságosan kiélesedett hallása felfog.

Az alvás és az álmok minden természetszerűségük mellett is nagyon alkalmasak arra, hogy a szellemekben való hitet, az álomfejtést és jóslást mindennél jobban fejleszszék, hiszen az álomvilág olyan jellegű, hogy a szellemvilág létezésének feltételéig okvetlenül el kellett vezetnie.

Babonás hiedelmekre rendkívüli hatással volt minden időben az a pszihofizikai folyamat, melyet a tudatossal, az egész fejlődésében követhetővel szemben, nemtudatosnak nevezünk. Ilyen nemtudatos lelki működés eredményeként felmerülő képzeteknek abban van sajátságos jellegük, hogy a pillanatnyi tudatbeli tartalommal merőben ellentétesek.

Sejtelmek, halluczinácziók, kristálylátomások és csigahallomások, sőt a távolbaérzés mind ebben a mindnyájunktól nagyon sokszor észlelt folyamatban lelik magyarázatukat. Nemtudatos képeknek a tudatba felmerülése, úgy látszik, valamely álomszerű állapotot tételez fel, mely legenyhébb alakjában puszta disztrakczió (elvonottság), azonban észrevétlenül valamely többé-kevésbbé mély és a hipnózishoz hasonló állapotba mehet át. Természetes, hogy a médiumitás magasabb fokán e nemtudatos képzetek és képzetsorok ugyancsak nemtudatos mozgások egész lánczolatát válthatják ki,

főként és első sorban akkor, ha a médium fogékony a sugallás iránt. A kísérletező a médiumnak halluczinációkat, nézeteket, emlékezéseket, álmot (az emberek 90%-ának), mozgásokat, cselekményeket, sőt szervi változásokat szuggerálhat. Érdekes, hogy e hipnotikus állapotban egyes érzékek teljesen eltompulnak, míg mások, főként a hallás, éber állapotban nem is észlelhető ingereket is felfognak.

Ha meggondoljuk, hogy mindeme jelenségek olyan régiek, mint maga az ember, felfoghatjuk, milyen jelentőségűek voltak minden időben a babonás hiedelmek előidézésére és terjedésére. Betegek meggyógyultak már régi időkben is autosuggesztió folytán, de ezt akkor csodás beavatkozásnak minősítették. A boszorkánypörök aktáiból tudjuk, hogy a kínpadra feszített nem érzett semmit. Ezt akkor az ördög varázsának minősítették, ma tudjuk, hogy hipnózis, ijedtség vagy a fájdalmak előidézte tökéletes érzéketlenséggel van dolgunk. Pythiát a felszálló gőzök hozták ekstázisba, vagy tán önmagát hipnotizálta, ugyanezt cselekedték a középkor enthuzaistái és ekstázisba jutói.

Végül nagyon hathattak babonás hiedelmekre az elme- és idegbetegségek. Pl. a hisztéria, melynek lefolyása nagyon hasonlít ahhoz a leíráshoz, melyet a középkor iratai az ördögtől megszállottakról nyújtanak.

Igy veszi sorra a tudós szerző a lényegesebb jelenségeket, melyek babonás hiedelmek keletkezésére, fejlődésére hatottak. A babonás hiedelmek sohasem voltak egyebek, mint többé-kevésbbé tévesen észlelt jelenségeknek hibás magyarázatai.

Ezért kell az embernek óvakodni, nehogy újabb babonára indító okot adjon. Ma is akárhányszor állunk szemben olyan tüneménynyel, mely meglep és a legképtelenebb feltevésekre csábít. A tudománynak pedig, mielőtt új hipotóziseket állít, minden lehetőséget fáradságosan meg kell vizsgálni.

Kolozsvár. *Radnótiné Hrabovszky Irén.*

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

A M. D. E. a gazdasági leányiskolák érdekében folyamodványt intézett a földmívelésügyi miniszterhez, a folyamodvány másolatát megküldte Wlassics Gyula közoktatási miniszternek is, kérve őt is a gazdasági leányiskolák országos szervezésére. A földmívelési miniszterhez intézett kérvény a következőleg szól:

«Nagyméltóságú Minister Úr!

Kegyelmes Urunk!

Az alulirott Mária Dorothea-Egyesület «tanítónői szakosztálya» feladatához híven tanulmánya tárgyává tette a nőnevelés azon kérdéseit is, melyek hazánk szocziális viszonyaival szorosabb összefüggésben állanak. Éveken át, számos értekezletében foglalkozott a női munka és iparoktatásnak, a háztartási, a női kertészeti és női gazdasági iskoláknak kérdéseivel. Tanulmányai során ismételten kimondotta, hogy a nők — és pedig a szegény nép és a középosztály nőinek — munkára tanítása és munkára nevelése számos szocziális bajunk megszüntetésére a leghathatósabb, sőt sok esetben az egyedül czélravezető eszköz. Meggyőződvén a nőnevelés ilyen irányú fejlesztésének szükséges voltáról, a nevezett «tanítónői szakosztály» a maga szerény hatáskörében eddig is minden tőle telhetőt elkövetett, hogy ez eszméknek a társadalomban — részben a megfelelő eszmecserék folytatása és előadások tartása, részben a sajtó — főként hivatalos lapja, a «Nemzeti Nőnevelés» útján híveket szerezzen.

Ezen szerény munkássága közben ismételten hálával emlékezett meg a M. D. E. tanítónői szakosztálya arról a nagyszabású, áldásos tevékenységről, melyet Nagyméltóságod drága hazánk anyagi jólétének emelésére, a szocziális bajok orvoslására és a jelen s jövő nemzedék gazdasági életének javítására és irányítására nézve kifejt; hálával emlékezet meg a szakosztály különösen Nagyméltóságodnak azon nagyjelentőségű rendelkezéseiről, melyekkel a gazdasági iskolák megteremtését s a gazdasági tanítók képzését elősegíteni kegyeskedett.

Jól tudjuk, hogy Nagyméltóságod bölcsesége és hazaszeretete, mely cselekvéseinek mindenkor irányt szab, nem szorult sem a mi magasztalásunkra, sem a mi köszönetünkre, s jelentéktelenségünk érzete is elnémíthatná ajkainkon a dicsőítő és hálálkodó szavakat: kifejezést merünk mégis adni ezen erővel ajkunkra toluló érzelmeknek, mert csak ez teszi érthetővé és mentheti ki Nagyméltóságod előtt azt a bátorságot, a melylyel ma Nagyméltóságod elé a következő kéréseinkkel járulunk.

A leányok munkára neveléséről folytatott eszmecseréink alkalmával ugyanis fájdalmasan éreztük erőink elégtelenségét, mely eszméink megvalósításának mindenkor elháríthatatlan akadálya volt és maradt s lelkesedve vetettük reménységünket Nagyméltóságod kormányzói bölcseségébe és hazafiui akaraterejébe, mely a megfelelő anyagi

eszközök birtokában — úgy hiszszük — egyedül lehet hivatva nemzetünk erkölcsi és anyagi jólétére — szerintünk — oly nagy fontossággal biró eszmék megvalósítására.

A M. D. E. tanítónői szakosztálya több izben, legutóbb pedig folyó évi január hó 9-én tartott ülésében Halász Ferencz, min. oszt. tan. buzdítására kimondotta, hogy *a leányok gazdasági oktatásának országos szervezését a legfontosabb szociális és kulturális feladatok egyikének tartja;* ugyanekkor elhatározta, hogy Nagyméltóságodhoz folyamodványt intéz, melyben Nagyméltóságodtól mindenekelőtt *az ily irányú társadalmi mozgalmak támogatását, illetve megindítását és irányítását kéri.*

Számos nőegyesület munkálkodik ugyanis hazánkban, mely feladatául a jótékonyság gyakorlását tűzte ki, a nélkül, hogy a jótékonyság gyakorlásának leghelyesebb módjára, a munkára nevelésre, a nők munkával való ellátására, a nép munkájának értékesítésére és a munka közvetítésére gondolt volna, jóllehet egy-két nőegyesület utánzásra méltó példája s elért sikerei erre már eddig is kellő ösztönt szolgáltattak. A mi gyenge szavunk eredménytelenül hangzanék el, ha ügybuzgóságunktól elragadtatva, a tanácsadó és irányító szerepre vállalkozni megkisérlenénk; míg ha Nagyméltóságod emeli fel ily értelemben szavát, a legüdvösebb tevékenységre adhatja meg az indító erőt. Esedezve kérjük azért Nagyméltóságodat, *kegyeskedjék az összes hazai nőegyletekhez intézett körlevél útján a jobbmódú magyar nők egyesületi tevékenységét ezen egészséges és a szociális bajok orvoslására annyira alkalmas irányba terelni; méltóztassék továbbá az egyesületeknek vagy egyeseknek ily irányú, különösen a leányok gazdasági oktatásának előmozdítását czélzó tevékenységét erkölcsi és anyagi támogatásban részesíteni.*

A leányok gazdasági oktatásának országos szervezését ez idő szerint megnehezíti, sőt lehetetlenné teszi a megfelelő képzettségű tanítónők hiánya. Nagyméltóságod, ki a gazdasági tanítók képzését saját hatáskörében megvalósította s a kellő képzettséggel biró tanerők üdvös munkásságáról immár meggyőződött, kétségtelenül fog módot találni bölcs tapintattal arra is, hogy a gazdasági tanítónők képzését, a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrral egyetértve, lehetővé tegye. Midőn erre Nagyméltóságodat kegyes jóakaratába vetett rendíthetetlen bizalommal kérjük, bátorkodunk az ügy érdemére nézve a legnagyobb tisztelettel a következőket előadni.

A tanítónők gazdasági képzettségének emelésére nézve általában szükséges volna a meglevő elemi tanítónőképzőkben a gazdasági oktatást intensivebbé és gyakorlatiabbá tenni. Ezenkívül *szükséges azonban legalább egy kert-, baromfi- és tejgazdasággal kellőképen felszerelt gazdasági tanítónő-képzőintézet szervezése, melyben a már működő és gyakorlati gazdasági ismeretekkel már biró okleveles tanítónők egy évi póttanfolyam alatt sajátíthatnák el a szükséges gyakorlati és elméleti ismereteket.* Ugyanezen intézet szolgálhatna tanítói oklevéllel nem biró, de polgári vagy felsőbb leányiskolát végzett fiatal leányok több évfolyamon át való teljes kiképzésére is. E tanulók vagy önálló kertészekké, vagy kisgazdaság vezetőkké, vagy végre gazdasági tanítónőkké képeztetnének, s falusi mintagazdaságok vezetése vagy gazdasági iskolákban való tanítás által válnának a gazdasági ismeretek terjesztőivé. Az ily képző felállí-

tása a dolog természete szerint nem a fővárosban, hanem — hogy Nagyméltóságod atyai gondosságában részesülhessen — a főváros közelében fekvő s azzal kellő összeköttetéssel biró falvak egyikében volna kívánatos.

Ismerve Nagyméltóságodnak a nemzeti jólét előmozdítására vonatkozó nemes törekvéseit s a czélravezető eszközök alkalmazását illető mély és bölcs belátását: jól tudjuk, hogy fentebbi kérelmünk előadása nagyon alárendelt jelentőségű, Nagyméltóságodnak a leányok gazdasági oktatásának szervezését czélzó elhatározására nézve: mindamellett kifejezésre juttattuk kérésünket egyrészt azért, hogy az a magyar tanítónők ilyen irányú tevékenységének bizonyságául szolgáljon, másrészt, hogy alkalmat és bátorságot vegyünk magunknak csekély szolgálataink felajánlására. Minden a leányok gazdasági oktatására vonatkozó részletkérdést, melyet Nagyméltóságod hozzánk utal, örömmel és igaz ügyszeretettel teszünk tanítónői szakosztályunkban tanulmány és megvitatás tárgyává.

Ebbeli készségünk tiszteletteljes ismétlése és kérésünknek Nagyméltóságod kegyes figyelmébe ajánlása után vagyunk

Nagyméltóságodnak

Budapesten, 1901 febr. 24.

Özv. Herich Károlyné,
a M. D. E. alelnöke.

Gróf Csáky Albinné,
a M. D. E. elnöke.

Sebestyénné Stetina Ilona,
a M. D. E. tanítónői szakosztályának elnöke.

Radnai Jenőné,
titkár.

*

Péterfy-ünnep. A szegényházi óvónőképző intézet e hó 17-én délelőtt lelket emelő fényes ünnep színhelye volt. Péterfy Sándor urat felkeresték volt és jelen tanítványai, hogy őt felköszöntsék születésének 60-ik évfordulója és neve ünnepe alkalmából.

Már 11 óra előtt zsufolt volt a díszterem. Megjelentek u. i. a tanítványok százai, a kik mint tanítónők és óvónők Bpesten működnek, de eljöttek tisztelegni a vidékről, sőt a távol erdélyből is. Az Erzsébet nőiskola testületét Lázárné igazgatónő vezette. Megjelentek a pæd. intézetek kiküldöttei és különösen sokan társadalmunk notabilitásai.

Az intézet igazgatója, Drescher Irma megnyitotta az ülést és deputációt menesztett az ünnepeltért.

Belépett a Mester, harsogott az «éljen» kiáltás, a mibe belezengett az intézet növendékeink «Éljen soká» szövegű à capella éneke.

Tattay Irén nagykárolyi igazgatónő a következő szavakkal üdvözölte a mestert:

«Szeretett Mesterünk! Gyorsan gördül az idő s az eltünő évekkel suhan tova életünk is. Sok éve már, hogy az élet szétszórt bennünket, mint a fövenyszemeket s mi járjuk azt az utat, melyet részben saját hajlamunk, részben a végzet jelölt ki számunkra.

De nem szórhatott úgy szét a sors bennünket, nem távozhattunk olyan messze, hogy az a mély vonzalom, mely a tanítványt mesterével összeköti, valaha meglazult vagy meggyöngült volna. Ez a közös érzület, a szeretetnek, a tiszteletnek érzelme egyesített újra bennünket, szeretett jó Mesterünk s eljöttünk a mai napon Hozzád mi is, a te régi tanítványaid, hogy mikor munkás és Isten áldotta életednek 60-ik szüle-

tése napját ünnepelik téged bálványozó tanítványaid és barátaid, mi is kifejezzük jó kívánságainkat, szeretetünket, hódolatunkat Te irántad, ki egyike vagy a mi nevelőinknek és oktatóinknak, a legigazabb, legnemesebb, legcsodálatraméltóbbak egyike.

Talán kevés a szó, kevés a kifejezések ereje, melylyel minden tanítványod nevében érzelmeinket óhajtanám tolmácsolni, de Te oly nagy vagy s oly mérhetetlen a jóság, melylyel nem a tudományok száraz ismeretét, de a legnemesebb eszméket és érzelmeket, saját lelked kincseit ültetted át pazar kezekkel a mi szivünkbe, hogy minden hálaszó kevés és gyönge volna azt méltóképen megköszönni. A Te szived melege, a Te lelked ragyogása kisér és buzdít bennünket pályánk fáradalmai közt és ez a csodálatos fény és melegség, melynek egy paránya elég, hogy az ifjú, fogékony lelkű tanítvány szivét világossággal s a választott pálya iránt való lelkesült odaadással töltse meg, nem fogyatkozik meg az idő mulásával, de erőben és ragyogásban növekedik s mi átadhatjuk a következő nemzedéknek, a mi tanítványainknak, a haza reményeinek, kiknek zsenge szivében e szent fény sugarára felbuzog a legtisztább ideálizmus, az ember- és hazaszeretet.

Ez a Te halhatatlanságod, a Te érdemed, a melyhez hasonló csak kevés kiválasztottnak adatott osztályrészül.

Te emelted fel egykor a mi lelkünket is saját nagy lelked eszményeihez, Te öntöttél szivünkbe hitet, bizalmat az életre, Te ébresztetted fel öntudatunkat, hogy Téged követve, mi is erősek, igazak, álhatatosak és hasznosak lehessünk hivatásunkban. Te fiatalságodat, lelked tüzét adtad nekünk, mikor oktattál bennünket s mi ifjú tudásvágygyal, gyermeki odaadással csüggtünk ajkadon, melynek minden szava drága volt nekünk és még most is feledhetetlenül visszhangzik lelkünkben. — Most érett elmével, a tapasztalástól tisztult itélőképességgel állunk előtted, hogy köszöntsünk, hogy kérjünk, vedd kegyes jóindulattal szivünk ragaszkodó szeretetét, melyet csorbítatlanul őriztünk meg irántad évek hosszú során át az élet viszontagságai közt is, hogy kérjünk, légy tovább is a mi példaképünk, vezérünk, jóltevőnk, mint a hogy az voltál attól a naptól fogva, mikor a sors különös kedvezményéből tanítványaiddá lettünk.

Ám a hála és köszönet szavain kívül még egy tiszteletteljes kérésünk is van hozzád, kedves Mesterünk. Mi tanítványaid valamennyien egy alapítvány létrehozásán buzgólkodunk, mely alapítvány kamataiból egy-egy tanítványod, ki elszegényedvén, munkaképtelenné lett, vagy más okból gyámolításra szorul, tekintet nélkül korára, vallására vagy nemzetiségére, tekintet nélkül arra, szerzett-e vagy nem oklevelet, segélyezésben részesülne. Engedd meg, hogy ez alapítványt a te neveddel kapcsolatban ajánljuk fel, hogy némi maradandó emléke legyen azon véghetetlen ragaszkodásnak és tiszteletnek, mely mindnyájunk szivét irántad eltölti.

És most, szivünk legtisztább áhítatával kivánjuk, áldjon meg Téged az Isten, a mindenség ura, kinek egyedül van hatalmában az érdem jutalmazása és a ki elküldött Téged hozzánk, a mi javunkra, a mi örömünkre — áldjon meg téged, adjon neked minden földi jót és éltessen soká, hogy áldásos, hazafias hivatásodat teljes erőben, lelki frissességben még sok ideig betölthessed.»

A szép üdvözletre a mester a következő lelkes szavakkal válaszolt: «Mélyen tisztelt Gyülekezet! Kedves Kartársaim és Tanítványaim! Őszinte szívvel bevallom, hogy nekem is, mint minden más nevelőnek és tanítónak jól esik a tanítványok hálájának megnyilatkozása. Ez nyugtathat s ez győzhet meg igazán a felől bennünket, hogy Isten áldása kisérte nevelői s oktatási munkásságunkat, mert hiszen csak a műveltség kellő magaslatára emelkedő emberben nyilatkozhatik meg a nemes erkölcsök legszebbike, a *háladatosság*, s csak a műveletlen ember nem érzi és nem tudja, hogy:

«A hálátlannál nincs rútabb senki, kivéve
Azt, a ki a jót egyedül, hála fejében műveli.»

Kit növendékeinek, tanítványainak hálája követ az élet végéig, az már a földön élvezi a legtisztább örömöt, boldogságot. Legyen áldott a kegyelem Ura, ki engem, legkisebb szolgáját, érdemetlent is, soha nem remélt mértékben részesít ebben a boldogságban, melyet a jelen alkalommal fokoz az a magasztos tény, hogy régebbi tanítványaim, ma már kartársaim, a *szent szeretet eszméjével* irányozták jelenlegi tanítványaim sziveinek nemes megnyilatkozását. Hálát adok a gonviselő Istennek ma, boldogságom ez órájában is, hogy ama munkakörbe rendelt, hol az enyimnél tökéletesebb szakműveltséggel ékeskedhető jeles kartársak oldalán tőlem telhetőleg én is szolgálhattam nemzetünk legszentebb ügyét, hogy én is hozzájárulhattam ahhoz a munkához, a melynek eredménye, hogy ma már olyan nagy és hatalmas óvónői, nevelőnői és tanítónői kar gondozhatja, vezetheti nemzeti nőnevelésünk ügyét, mely hivatásának magasztos voltát teljesen átérzi, annak megfelelni nemcsak kész, hanem képes is, s a mely akkor is, midőn idősb kartársait, egykori nevelőit és oktatóit hálájával kitünteti, szép példájával a nemzet serdülő leányaiban az emberszeretet, a kartársi és nemzeti közérzület dicső eszméit igyekszik meggyökereztetni.

Lelki gyönyörüséggel hirdetem tehát ezért ezuttal is, hogy a hálanyilatkozat, melyet egykori tanítványaim velem szemben is tanusítanak, annak az igazi nemzeti és nevelői szakműveltségnek az ereménye, a melynek létrehozásához Isten segedelmével én is hozzájárulhattam ugyan, de a mely erejét és fényét az én hivatottabb munkatársaimnak köszönheti. Őszinte szívből fakadó tiszteletteljes szeretettel felkérem tehát egykori és jelenlegi munkatársaimat, osztozzanak velem abban az örömben, melyet ma érezek, a midőn tanítványaink oly módon tisztelnek meg hálájukkal, hogy annak az országos nőegyesületnek a támogatására sietnek, s a melyhez eddigelé is szivesen csatlakozott a világi tanítónők, nevelőnők, óvónők szine-java, s a mely magasztos és szent célokat tüzvén ki maga elé, annak az áldott emlékű fenséges magyar nőnek a nevét is dicsőíteni van hivatva, ki már a XIX-ik század első felében, nemzetnevelő példaadásával annyi áldást árasztott az ország szívére Budapestre és az egész magyar nemzetre, ki vezérszelleme volt ama *budapesti «asszonyi egyesületeknek»*, a melyek szegényházat, kórházat elhagyatott szegénysorsú műveltebb nők kézi munkáját értékesítő árúházat, kisdedóvóintézeteket stb. hoztak létre és tartottak fenn fővárosunkban, a ki kétszerannyi segélyösszegben részesítette azt a pesti kisdedóvóintézetet, melyben magyar nyelven folyt az oktatás, mint a

többit, ki az 1838-ik évi árvíz alkalmával férjével, a dicső nevű József nádorral egyetértőleg, ezernyi menekülőnek és megmentettnek megnyittatá a királyi palota 60 helyiségét s hiven gondozta azokban maga is a kétségbeesett betegeket, ki bár idegenből származott hozzánk, előbb megtanulta nemzetünk nyelvét, mint a fényes magyar történeti neveket viselő főuri hölgyek legnagyobb része, ki 1826-ban már bájos nemzeti nyelvünkön válaszolt Kopácsy veszprémi püspök szónoklatára, a melylyel ez őt, a főherczeg nádor nejét, az országgyűlés nevében üdvözölte volt, a ki magyorokká nevelte fenséges férje óhajtásának megfelelőleg, a dicső nádor gyermekeit és a kinek közbenjárása következtében, oly sokkan visszanyerték már az ötvenes évek elején, legszentebb erényeikért elvesztett szabadságukat.

Ezek előre bocsátásával engedtessék meg nekem, hogy hálás szívvel köszönetet mondhassak az én egykori és jelenlegi tanítványaimnak, kik irányomban megnyilatkozó hálájukat a legnemesebb alakban fejezték ki s ezzel életem alkonyát a legtisztább örömmel, igaz boldogsággal árasztják el. Fogadják ezért mai ünnepnapom megszerzői egyenként és összesen öreg tanítójuk háláját szivesen, ki nem szünik meg Isten szine előtt azért esedezni, hogy tanítványait minél nagyobb mértékben részeltesse abban a felséges élvezetben, mely az ő lelkét is eltölti most szinültig; s engedjék meg neki, hogy arra kérje és buzdítsa mindnyájukat: hassanak oda, hogy minden egyes óvónő, nevelőnő éz tanítónő tagjává legyen a «Mária Dorothea egyesület»-nek s ne találtassék ezentúl e hazában egyetlen egy olyan leánynevelő- és oktatóintézet sem, a melynek tanítványai nevelőik és tanítóik iránt érzett hálájukat ne azzal igyekeznének kimutatni, hogy *intézetük nevére* egy-egy olyan alapítvány létesítésében fáradoznak, a mely az említett áldott egyesület erejének gyarapítását czélozza, hogy ily úton-módon minél előbb kibővíthesse otthonát olyan intézettel, a mely a vidéki kartársaknak azokat a jelesebb tehetséggel megáldott leányait is befogadhassa, a kik itt Budapesten az egyetemen avagy más magasabb fokú szakiskolákon akarják tanulmányaikat kiegészíteni. Intézkedjenek arra nézve is, hogy az az összeg, mely az ő nevére gyűjtetett egybe a jelen alkalommal, magvát képezze az ilyen intézeti alapítványoknak. Hallgassák meg a tanítványok az öreg mester eme kérelmét és örvendeztessék meg azoknak teljesítésével is minél előbb.

Végül hálát adok mindazoknak, kik rólam ezuttal is megemlékezni kegyesek voltak. Fogadják közoktatásügyünk bölcs vezérének hűséges munkatársai is az én többi jóakaró pártfogóimmal és barátaimmal együtt szives megjelenésükért az én hálás szívből fakadó köszönetemet kegyesen, ki mindnyájukra Istennek legjobb áldását kivánom, kérem!»

A hallgatóság szemében ragyogott a köny a meghatottságtól s örömtől, hogy ismét hallhatta a mester buzdító, szívhez szóló szép szavát.

A tanítványok hódolatához váratlanul fűződtek a hatóság és tisztelők köszöntései is, mely beszédek szép keretét képezték a tanítványok ünnepének.

Tisza Kálmánné ő kegyelmessége az orsz. kisdedóvó egyesület elnöknője Drescher igazgatónő révén küldte szives üdvözletét, minthogy személyes megjelenésében akadályozva volt. Berzeviczy Albert úr, val. b. t. t. irásban fejezte ki jó kivánságait, a ki szintén akadályozva volt a

megjelenésben. *Molnár Viktor* min. tanácsos Wlassics miniszter úr megbízásából adta át az ünnepeltnek a kormány szerencsekivánatait, meleg szavakkal emlékezvén meg Péterfy érdemeiről, ki agg korában is élte tavaszát éli, mert folyton munkálkodik, vetvén szakadatlanul a nemes eszmék magvait. Felköszöntötték még: Tóth József pestm. kir. tanfelügyelő, a M. D. E. nevében; Komáromy Lajos, mint az Erzsébet nőiskola küldötte a kartársi szeretet és tisztelet szavaival, Falvay Antal, mint az ág. ev. isk., Veres Sándor, mint a Fröbel-képzőintézet és Halász Nátán mint az izr. hitközség kiküldötte, Lakits Vendel a magyarorsz. tanítók országos bizottsága nevében szóltak. Üdvözlő iratot küldtek: a magyarországi központi Fröbel-nőegylet, a kisdednevelők orsz. egyesülete, a népnevelők bpesti egyesülete, a Fröbel-képzőintézet tantestülete, a pesti izr. hitközség elemi és polgári leányiskolájának tantestülete, a hódmezővásárhelyi óvónőképző intézet tantestülete, a magyar-nemegyi áll. iskola és óvóda tantestülete, győrvidéki tanítóegyesület, az «Eötvös-alap» zólyommegyei helyi bizottsága.

Érkezett a telegrammok serege, melyeket György Aladár a nagy emberbarát olvasott fel; üdvözletet küldtek ekként: Petrasevich Endre és Schwetz Vilmos tanfelügyelők; Zirzen Janka, Bánfi Alajos, Láng Mihály, Karsay Jolán, Révy Ferencz igazgatók; Márki Sándor egyetemi és Putsch Tóbiás képezdei tanár; a testületek részéről: a bajai és csáktornyai tanítóképző-intézet, a szegedi kisdedóvó nőegyesület, a beszterczebányai tanítói kör, a szegedvidéki óvók köre, a mezőturi fels. leányiskola és losonczi polg. iskola tantestülete, a kik közt számos tanítványa van a mesternek. A volt tanítványok közül telegrammban üdvözölték: Bernáthné Radnai Bella, Császárné Ködöböcz Ilona, Jovescu, Szabó Erzsi, Galambos Emma, Jojkits Vittomirné Kerner Margit, Székely Gáborné, Csepreghy és társai, Flóris Irma, Tomor Róza, Gróf Antalné, Kochmayerné Brief Karolin, Buday Tekla, Probst Ida, Gesell Sarolta, Lengyel Ilona, Maár Ilona, Rötzer Etelka, Greisingerné Kerecsényi Ilona, Demené Rill Vilma, Hódossy Laura, Szabó Ilona és «evviva» felkiáltással Fiuméból: Babare Adél, Barthótyné Trinksz Fánni, Corvin Piroska, Cattalinich Viktória, Szegfi Emmi.

A beszédek után lágyan felhangzott a «Cserebogár» mélabús nótája; énekelte Berzeviczy Mariska II. éves óvónő, czimbalmon kisérte Késmárky Irén okl. óvónő.

Majd az intézet növendékei szépen előadták «Szeresd a gyermeket» cz. Pósa-költeményt, melynek zenéjét Késmárky Árpád int. zenetanár szerzette. A felemlítetteken kívül észrevettük a hallgatóság sorában a következőket: Halász Ferencz, Lőrinczy Győző tanf., Czejke Géza, Bachát Dániel kir. tanf.

Mosdossy tanf., Kőrösy tanfelügyelő, Lázárné Kasztner Janka, Katonáné Thuránszky Irén, Schnierer Aladárné, Herich Károlyné, Sebestyén Gyuláné, számos főv. el. és polg. iskolai tanítónő és óvónő, köztük: Berta Ilona, Poreczky Jolán, Pischl Janka, Jausz Josefa, Barkáts Mária, Tavassy Mária, Thuránszky Mária, Freund Vilma, Müller Károlyné, Kont Gyuláné, Glücklich Vilma s még sokan; az ünnepelt testvére özv. Stampf Károlyné, Nagy Gábor, Nagy László.

Az elnök bezárván az ülést, buzgó szókat intézett az ifjusághoz, mire kezdetét vette a mestertől való bucsuzás. A háttérben felhangzott

az int. növendékeinek és a rajztanár-képzőintézet férfi növendékeinek együttesen elénekelt «Szózat»-a és mire oszlott a társaság, oly benyomást kaptunk a szép ünnepről, hogy mindenki elégedetten és lelkében megifjodva távozott.

*

A Péterfy-alapítvány alapító levele. «Péterfy Sándor tanárnak volt és jelen tanítványai mesterük iránt érzett hálájuk csekély jeléül egy «Péterfy-alapítvány» létesítését határozták el. Az e czélból megindított gyűjtés a gyűjtő költségek levonása után kamattal a mai napig 2097 koronát és — fillért, azaz kettőezerkilenczvenhét koronát eredményezett.

Alulirottak mint a gyűjtőbizottság kiküldöttei ezt az összeget takarékpénztári betéti könyvbe elhelyezve, a szintén alulirt «Mária Dorothea»-egyesületnek átadják és ennek tárgyában a Mária Dorothea-egyesülettel közösen a következő feltételeket állapítják meg.

1. A Mária Dorothea egyesület az így neki átadott 2097 koronát és — fillért (és az ehhez még ezután befolyó összegeket) mint külön alapítványt «Péterfy alapítvány» név alatt többi vagyonától elkülönítve és évenként külön kimutatva fogja kezelni.

2. Az alulirt Mária Dorothea-egyesület ezen alapítványnak évi kamatját az 1902. évtől kezdve évenként márczius 18-án — Sándor napján — mint segélyt Péterfy Sándor volt tanítványának adja ki. E czélból az egyesület az alapítványi segély elnyeréséért évenként január hó folyamán márczius hó 1-én lejárandó pályázatot hirdet a «Nemzeti Nőnevelés» czímű, vagy más alkalmas folyóiratban.

3. Az alapítványi segélyt csak olyan nőfolyamodó nyerheti el és pedig vallásra, nemzetiségre, korra és tanulmányainak minőségére és tartamára, vagy állására való tekintet nélkül (akár különben is tagja a Mária Dorothea-egyesületnek, akár nem) a ki az alábbi intézetek egyikében, nevezetesen:

a) a magy. kir. állami Erzsébet-nőiskolában (előbb állami elemi és polgári iskolai tanítónőképző-intézet) VI. ker., Andrássy-út 65. sz. a.,

b) az országos kisdedóvó egyesület képző-intézetében VII. ker. Szegényházter 7. sz. a.,

c) a Fröbel-féle nőegyesület kisdedóvó képző-intézetében VI. ker. Bajza-utcza 27. sz. a., (előbb V. ker. Széchenyi-téren), végül

d) a magy. kir. áll. mintarajztanoda és rajztanárképző-intézetben VI. ker. Andrássy-út 71. sz. a., mint rendes vagy vendéglátogató növendék Péterfy Sándor tanárnak tanítványa volt és ezt hiteles bizonyítványokkal igazolja.

Az elaggott vagy munkaképtelenné vált, vagy nagy anyagi szükségben szenvedő és különösen a tanítással és neveléssel tényleg foglalkozott tanítványok előnyben részesítendők.

4. A segély adományozható évenként váltakozva, de adományozható az ugyanazon folyamodónak egymásután több éven át is, mindenkor azonban csak külön pályázat és folyamodvány alapján.

5. Ezen alapítvány egy évi kamatját mint segélyt a gyűjtőbizottság tagjai közül meghivandó nyolcz tagból álló bizottság adományozza a mely bizottságba meghivandó Péterfy Sándor tanár is. Ha pedig ilyen bizottság nem volna alakítható, az adományozást a Mária Dorothea-egyesület fogja gyakorolni.

Ezt a bizottságot a Mária Dorothea-egyesület elnöke vagy helyettese mindig márczius hó első napjai egyikére hívja össze ; ugyanő elnöke az ülésnek és ő terjeszti a bizottság elé az alapítványról az egyesület számadását és a beérkezett folyamodványokat. A bizottság határozatának megfelelőleg szolgáltatja ki aztán a Mária Dorothea-egyesület márczius 18-án az alapítvány egy évi kamatját mint segélyt.

6. Csak az alapítvány kamatai adományozhatók, de a tőke nem. A valamely évben ki nem adott kamat mindig a tőkéhez lesz csatolandó.

7. A Mária Dorothea-egyesület évi közgyűlési jelentésében nyilvánosan is beszámol az alapítvány állásáról és ezenkívül az 5. pont szerint alakítandó bizottság elé az alapítványról részletes számadást terjeszt.

8. A Mária Dorothea-egyesület megszünése esetére az alapítványt gyűjtőbizottság fentartja magának a jogot, hogy az alapítvány sorsáról, további kezeléséről és mily czélra való fordításáról intézkedjék. Ha azonban a Mária Dorothea-egyesület által a fenti 2. pont szerint évről-évre hirdetett pályázat ellenére egymásután 25 éven át Péterfy Sándor tanárnak volt tanítványa az alapítvány elnyeréséért nem folyamodott: a gyűjtőbizottságnak és adakozóknak az alapítványhoz való minden joga elenyészik, az alapítvány kamataival együtt a Mária Dorothea-egyesület tulajdona lesz.

9. A gyűjtőbizottság alulírt megbizottjai az idecsatolt nyomtatványban egyúttal átadják a gyűjtőbizottság névjegyzékét 5. pontban körülírt bizottság alakítása és a 8. pontban fentartott jogok gyakorlása czéljából, valamint átadják az adakozók névsorát is és azt az óhajt fejezik ki, hogy az alapítványra utólag beérkező új bevételek és kiadások számadását az eddigiekhez folytatólag bevezethessék. Óhajtják, hogy az iratokat «Peterfy-tanítványok alapítványának emlékkönyve» czímű jelen kötetben az egyesület őrizze a «Tanítónők Otthona» nevű VIII. ker. Orczy-út 6. sz. a. levő hiv. helyiségében s azokat az érdeklődő adakozó kívánságára a hivatalos órákban bemutassa.

Alulírt Mária Dorothea-egyesület 1901-ik évi február 24-én tartott választmányi ülésében a jelen alapítvány kezelését a fenti feltételek mellett elfogadta és ezennel elismeri, hogy 2097 koronát, azaz kettőezerkilenczvenhét koronát tevő alapítványt a «Magyar orsz. közp. takarékpénztár»-nak 1901. márczius 16-án kelt 60.428. folyószámú betéti könyvébe elhelyezve, valamint a gyűjtőbizottságok névjegyzékét, az adakozók névsorát és a gyűjtésről szóló részletes számadást a jelen kötetbe kötve átvette.

Ezen alapító-levél két példányban állíttatott ki, melynek egyik példánya e kötetbe kötve a Mária Dorothea-egyesületnek, másik példánya pedig a gyűjtőbizottság részéről Péterfy Sándor tanárnak adatott át.

Kelt Budapesten, 1901 márczius 17-én.

Preszmeyer Emilia s. k.
egyes. elnök

Komáry Erzsébet s. k.
Nagy Jolán s. k.
Ferenczy Izabella s. k.
Gróf Csáky Albinné s. k.
Lázárné Kasztner Janka s. k.
egyes. pénztáros.

A Péterfy-alapra befolyt újabban. *A)* Az **Erzsébet-nőiskola** révén befolyt újabban: Janecz Erzsébet Bpest 4 K, Janecz Antónia

Bpest 4 K, Radnai Jenőné Bpest 2 K, Katonáné Thuránszky Irén Bpest 10 K, Balajthy Ilona Szabadka 10 K, Freyler Berta Mezőtúr 6 K, Balázs Imréné Segesvár 2 K, Dúzs Mária Eperjes 10 K, Kontné Földesi Klára Bpest 5 K, Könczölné Unger Izabella Mohács 2 K, Speizerné Króh Vilma 4 K, Bogdánffyné Retezár Irén Torda 4 K, Kerner Margit Szeged 4 K, Winkler Anna Losoncz 2 K, Jepurené Fábián Márta Belényes 4 K, Mikulásik Béláne Somorja 6 K, Szekula Katinka Hosszufalu 4 K, Virághalmyné Kudelka Kornélia Tura 4 K, Faragó Béláné Kecskemét 2 K, Hajcsi Kornélia Rozsnyó 10 K, Marinkovics Péterné Arad 2 K, Komáromy Lina Monor 2 K, Halászné Tanos Irma Makó 5 K, Palicz Gizella Nyiregyháza 2 K, Lukács Bella Munkács 2 K, Révész Lajosné Huszt 4 K, Dömök Erzsébet Nagy-Enyed 10 K, Harsányi Anna Bpest 5 K, Rybár Istvánné 1 K, Kirchnerné Petrásevich Mária Bpest 5 K, Stauffer Elma Beszterczebánya 5 K, Kaan Irma Nagy-Kanizsa 4 K, Váradi Szidi Losoncz 2 K, Bónis Vilma Márm.-Sziget 5 K, Bajóné Benes Mila Szegzárd 2 K, Ludig Fánni Szenicz 5 K, Steinitzer Flóra H.-M.-Vásárhely 2 K, Steinitzer Jenny Arad 2 K, Vasek Mária 4 K, Bründl Ödönné Sopron 4 K, Nigrinyi Vilma Bakabánya 2 K, Lipcsey Hanna Csongrád 6 K, Horváth Mariska Kassa 10 K, Csermelyi Etelka Soroksár 4 K, Tattay Irén Nagy-Károly 20 K, Demjén Ilona Szatmár 2 K, Gebhardné Farnady Irma Sz.-Fehérvár 8 K, Decsyné Fiedler Etel Arad 2 K, Hirschlerné Justus Eszter Bpest 4 K, Robitsek Irma Bpest 4 K, Entz Jolán Bpest 5 K, Genersich Karola Aszód 5 K, Demené Rill Vilma Szombathely 10 K, Grécsingerné Kerecsényi Ilona 5 K, Hódossy Laura Szombathely 5 K, Szabó Ilona Szombathely 5 K, Iványi Sámuel és neje Mennyei Gizella 6 K, Sárdy Ilona Deés 5 K, Melczerné Sübert Hermin Sz.-Fehérvár 6 K, Müllerné Ebner Vilma Bpest 10 K, Botkané Gulácsy Piroska Bpest 3 K, Nagyné Trojan Mária Bpest 20 K, Benczúr Gyuláné* Bpest 20 K aranyban, Ligetiné Steiner Hermin 4 K, Keul Sarolta Kolozsvár 10 K, Pap Margit Szeged 5 K, Frenyóné Török Olga Tápió-Szele 10 K, Császárné Ködöböcz Ilona Kolozsvár 4 K, Madarász Margit Balassa-Gyarmat 2 K, Zádor Bertalanné Arad 4 K, Rökkné Nemessányi Aranka Csallóköz 8 K, Kovácsné Nagy Lujza Szegzárd 5 K, Pataki Simonné W. Rózsa Szeged 2 K, Dánielné Lamács Lujza Bpest 4 K, Relkovics Demetria Bpest 2 K, Kász Malvin Bpest 4 K, özv. Nendtvich Gusztávné 4 K, Simon Karolin Arad 4 K, Doucha Szidónia Losoncz 3 K, Lósy Edéné Győr 2 K, Babarczyné Filka Rózsa Szolnok 1 K, Kiss Vilma* Szolnok 1 K, Szeván Mihályné* Szolnok 1 K, Eördögh Olga* Szolnok 1 K, Péchyné Jakab Julia Nagy-Szeben 2 K, Farkasné Hegedüs Boriska Makó 5 K, Kurtzné Zelles Etelka Bpest 4 K, Rötzer Etelka Győr 2 K, Moldován Anna Lőcse 10 K, Pappné Heidvogel Paula Resiczabánya 4 K, Mártonfyné Szarukán Ida Bihar-Szakáll 6 K, Szarukán Etelka Bihar-Szakáll 3 K, Balogh Jánosné Bpest 2 K, Moussong Gézáné Bpest 5 K, Korányi Sarolta Bpest 10 K, Zehery Istvánné Rimaszombat 2 K, Wolff Gerőné Ott Mária Pozsony 5 K, Sipos Kálmánné Molnár Jolán Kolozsvár 5 K, Feketené Bartal Sarolta Dicső-Szt.-Márton 4 K. — A multkor közölt összegekkel együtt van 1152 K.

B) **A szegényháztéri óvónőképző intézet** révén befolyt: Balla Julia Bupadest 1 K, Kiss Anna Mezőbánd 3 K, Gellért Ferencz Mező-

* alatt jelzettek nem Péterffy-tanítványok.

bánd 2 K, Kövér Róza Kovászna 2 K, Kiss Mihályné Salgó-Tarján 5 K, Seszták Kornélia Salgó-Tarján 2 K, Schermann Berta Rába-Keresztur 2 K, Nagy Evelin Balassa-Gyarmat 2 K, Szalkay Julia Ujvidék 2 K, Bodinyi Mária Balassa-Gyarmat 1 K, Reszegi Erzsi Márm.-Sziget 1 K, Ettinger Regina Nyitra-Szerdahely 2 K, a benlakó növendékek farsangi fillérei 6 K 72 fill., Gróf Margit Mócs 5 K, Csiky Mária Szász-Sebes 3 K, Tóth Rózs Arad 3 K, Abramovich Mari Szakolcza 4 K, Csiky Irén Üröm 3 K, Szabó Anna Budapest 2 K, Veselényi Jolán 2 K, Árvay Emilia Zala-Egerszeg 6 K 04 fill., Eperjessy Gizella Dunakesz 2 K, Hoffmann Margit Csepel 1 K, Rich Hermin Szomotány 5 K, Domsits Vilma Budapest 4 K, Telek Gizella Budapest 1 K, Jokov Mladenné Zrepaja 2 K, Kővágó Jolán Budapest 4 K, Marnó Gizella Budapest 4 K, Récze Ilona Beregszász 1 K, Rolland Ágosta Budapest 2 K, Tiefbrunner Vilma Ágfalva 2 K, fogadás 40 fill., Sebők Erzsi Kis-Garam 3 K, Kamenszky Róza Budapest 4 K, Demes Margit Budapest 2 K, Németh Aranka Bölcske 5 K 04 fill., Magyar Aranka Budapest 2 K, Alföldi Zoltánné Körmöczbánya 2 K, Mocsáry Margit Győr 2 K, Ulk Ilona Hirics 4 K, Rontó Gizella Beszterczebánya 5 K, Petróty Tekla Békásmegyer 2 K, Baky Sarolta Kecskemét 2 K, Mészáros János ev. tanító Czegléd 2 K, Huchy Etelka Böny 1 K, Czumpf Jolán Rév-Komárom 1 K, Madáchy Ida Német-Sároslak 4 K, Putnoky Zoltánné Körmöczbánya 4 K, Reinhard Irma Visegrád 5 K, Mészáros Anna Budapest 2 K, Győrffy Hermin Kertélyes-Dombó 4 K, Vojtkó Janka Sopron 2 K, Clement Erna Selmeczbáuya 5 K, Kozma Irma Aszód 2 K, Sebek Gizella Tarnó 4 K 04 fill., Krautschneiderné Kovács Ilona Gyöngyös 4 K, Gyurozovit Antonia Budapest 3 K, Sándor Vilma Csik-Szt,-Imre 4 K. A multkor közölt összeggel együtt van **873 K 67 fill.**

C) **A Fröbel-féle óvónőképző intézet** révén befolyt ujabban: Brecskó Mária Barcy 2 K, Theilné Süssenstein Klára Szakolcza 6 K, Gesell Sarolta A.-Szepsi 6 K, Kozmáné Wellisch Berta Vácz 5 K, Hossiszlávszky Emilia Temesvár 3 K, Schurmanné Halitzky Etel Komjáth 4 K, Vaitzné Gentai Etel Budapest 2 K, Szabadi Viktória Budapest 4 K, Szabadi Olga Budapest 4 K, Gregor Emma Tótbánhegyes 3 K, Rosinné Perczián Kornélia Breznóbánya 4 K, Bleskovits Mari Liszkófalva 4 K, Janszky Ilka Budapest 3 K, Szőke Szeréna Nemes-Magosi 2 K, Schrőtter Jenny Budapest 4 K, Voititz Paula Budapest 3 K, Rohr Irma Budapest 3 K, Balga Zsuzsi Makó 2 K, Szabó Margit Gyanafalva 2 K, Steinitzer Vilma H.-M.-Vásárhely 10 K, Peres Sándor * Budapest 5 K, Bódor Mihály S.-Szt.-György 5 K, Virágh Rózsa * S.-Szt.-György 2 K, Bernthaler Éliz * Szentkirály 4 K, Chlumetzky Irma * Budapest 2 K, Krupecz Ida * Budapest 2 K, özv. Székely Gáborné * Szeged 2 K, Szkalka Janka * Budapest 4 K, Rohr Róza * Budapest 3 K, Hirschler Mariska Budapest 2 K. A mulkor közölt összegekkel együtt van **168 K.**

D) **Az orsz. magy. kir. rajztanárképző intézet** révén befolyt: Nagy Jolán Budapest 10 K, Ihrig Sarolta 5 K, Fräenkel Ferenczné Budapest 5 k, Kelety Gusztáv * Budapest 10 K, Fellegi Alajos Rózsahegy 5 K, Ujváry Ilona 2 K, Kiss Aranka 2 K, Csesznák 1 K, Kiss Sarolta 1 K, Tolnay Anna 1 K, Névtelen 1 K, Szirtes Aranka 1 K, Battay Margit 2 K, Marsovszky Hedvig 1 K, Fähndrich Miczi 1 K, Aggházy Margit 1 K, Bauer Frida 1 K, Komarnicki M. 1 K, Kelety Dolly 2 K, Borbély

Gizella 10 K, a rajztanárképző intézet Társasköre * Budapest 10 K, Márton Jakab 2 K, Hazslinszky Kálmán 4 K, Moesz Etelka 5 K, Lammel Antal 5 K, Dienes Károly Turócz-Szt.-Márton 2 K, Eisert Margit Budapest 4 K, Hosszú Lajos Mezőtúr 4 K, Simon Tivadar Naszód 2 K, Cholnoky Károly N.-Szeben 4 K, a jelen év növendékeinek gyűjtése 10 K. **Összesen 115 K. Főösszeg 2097 K.**

Az eredetileg tervezett 8000 K helyett tehát 2097-et irhattunk az alapító levélbe, a mi korántsem bizonyít részvétlenséget, hanem épen a tanítónők és nevelők nehéz anyagi helyzetét; fogadják e helyt is a kegyes adakozók a gyűjtő-bizottságnak hálás köszönetét, s kérjük Péterfy ama tanítványait és tisztelőit, a kik még nem adtak, de adni szándékoznak, küldjék be adományaikat minél előbb az Erzsébet nőiskola igazgatóságához címezve Budapestre, Andrássy-út 65 sz. alá. A jelen levelezésünkből kitünt, hogy a tanítónők és óvónők sorában annyi az inséges és beteges, hogy elhatároztuk, hogy nem zárjuk le a gyűjtést, hanem folyton növeljük a tőkét, mert a jelen alapítvány kamataiból bizony kevés bajt enyhíthetünk. Addig kérünk, addig könyörgünk, a míg minden Péterfy-tanítvány és tisztelő jóságos szívét megnyerjük ügyünknek. Mesterünknek annyi hálával tartozunk, hogy az ő nevével kapcsolatban koldustarisznyánk kedves teher nekünk. Minden beérkezett adományt rögtön nyugtatunk levelező lapon és e folyóiratban.

A Péterfy-alap számadása 1900 április 30-tól 1901 márcz. 15-ig terjedő időre	Brutto érték		Kiadás		Netto érték	
	K	f	K	f	K	f
A) az Erzsébet nőiskola révén befolyt	1152	—	—	—	—	—
kamat	12	21	—	—	—	—
a gyűjtés költsége	—	—	129	86	—	—
átadva a Mária Dorothea-Egyesület pénztárosának	—	—	—	—	1034	35
B) a szegényháztéri óvónőképző-intézet révén befolyt	878	67	—	—	—	—
kamat	13	10	—	—	—	—
a gyűjtés költsége	—	—	88	69	—	—
átadva a Mária Dorothea-Egyesület pénztárosának	—	—	—	—	803	08
C) a Fröbel-féle óvóképző intézet révén befolyt	168	—	—	—	—	—
kamat	1	35	—	—	—	—
átadva a Mária Dorothea-Egyesület pénztárosának	—	—	—	—	169	35
D) a rajztanárképző-intézet révén befolyt	115	—	—	—	—	—
a gyűjtés költsége	—	—	24	78	—	—
átadva a Mária Dorothea-Egyesület pénztárosának	—	—	—	—	90	22
	2340	33	243	33	2097	—

Átvizsgáltuk a gyűjtés összes bevételeit és kiadásait s azokat, valamint e számadás minden tételét helyesnek és a valósággal megegyezőnek nyilvánítjuk.

Budapesten, 1901 márcz. 15-én.

Preszmeyer Emilia,
óvóképző int. minta-óvó.

Nagy Jolán,
főv. polg. isk. tanítónő.

Komáry Erzsébet,
főv. polg. isk. tanítónő.

Ferenczy Izabella,
óvóképző int. tanítónő.

A számadásban ki nem mutatható külön adományok:

1. Lovag Falk Zsigmond úr az adakozás felhivását 2000 példányban nyomatta;

2. Sebestyénné Stetina Ilona úrnő, a «Nemzeti Nőnevelés» szerkesztője az alapítványra vonatkozó összes közleményeknek ingyen helyt adott;

3. Peres Sándor úr, a «Kisdednevelés» szerkesztője, az alapítványra vonatkozó összes közleményeknek ingyen helyt adott;

4) Preszmeyer Emilia úrnő a *C)* intézet gyűjtés költségeit viselte.

*

A M. D. E. fürdői kedvezményei. Herkules-fürdőben az egész idényben minden hónapban más-más két tag kaphat egy közös szobát és gyógykezelést ingyen, zene- és fürdődíjelengedést.

Ránkherlányban ugyanezek a kedvezmények vehetők igénybe.

Azok a t. egyesületi tagok, kik e két fürdőben óhajtanak kedvezményes helyeket nyerni, legyenek szivesek kérvényöket f. évi április 10-ig az egyesület elnökségéhez benyujtani, VIII., Orczy-út 6. sz. alá. A később beadott kérvényeket a földmívelésügyi miniszterium nem veszi tekintetbe.

*

A M. D. E. ülései. A M. D. E. február és márczius hóban igen nagy tevékenységet fejtett ki. Számos bizottsági, igazgatósági, választmányi és szakosztályi ülést tartott. A bizottsági üléseken az alapszabályok módosítását tárgyalták. A változtatások között legjelentékenyebb, úgyszólván elvi fontosságú az, hogy jövőben az egyesület nem csupán tagjait, hanem anyagi erejéhez képest minden arra rászorult tanítónőt segélyez. Az igazgatósági ülésen a folyó ügyeket intézték el s azonkívül a közgyűlés előkészítésével foglalkoztak, a választmányi üléseken ezenkívül még az egyesület anyagi ügyeinek rendezésével foglalkoztak. A tanítónői szakosztályban márczius hóban Freund Vilma és Lustig Emma tartottak előadást; az első a főv. ismétlő-iskolákról, a második a siketnémák tanításáról. Az egyesületnek az anyagi ügyek rendezésére irányuló törekvéseit szép siker koronázta. A gróf Csáky Albinné által az Urániában rendezett előadások 3500 koronát, a Wlassics Gyuláné védnöksége alatt a választmány által rendezett Sztojanovics-féle monstre-hangverseny 1600 koronát jövedelmezett. Ez utóbbinál felülfizettek:

Wlassics Gyuláné 50 koronát, Zsilinszky Mihályné 12, dr. Axaméthy Lajos 10, dr. Kuliszeky Ernő 10, dr. Radnay Dezső 6, Wollmann Elma 6, dr. Gööz Józsefné 5 koronát. — Az egyesület közgyűlése április 28-án lesz.

*

A szabadkai tanítónőképző-intézet hangversenye. A szabadkai tanítónőképző növendékei március hó 15-én az intézeti tornateremben hangversenyt rendeztek, mely, tekintve, hogy ez volt az intézet első nyilvános szereplése, igen szépen sikerült, a melyen a város előkelő közönsége nagy számmal volt jelen. A szép ünnep leirását elkésve kaptuk, azért itt csak röviden emlékezünk meg arról, kiemelve, hogy a siker — tudósítónk szerint — Balajthy Ilona h. igazgatónő, Eitner Ludmilla, Hubert Janka és Springholcz Mariska tanítónők érdeme.

IRODALOM.

Tompa Mihály «VIRÁGREGÉK». Nyolczadik kiadás. 24 aquarell-virágképpel *Demeczkyné Volf Irmától*. Budapest, 1901. Franklin-társulat kiadása. 200 nagy negyedrét lap, pompás díszkötésben. Ára 50 korona.

Tompa virágregéi rég belopták magukat a magyar nemzet szivébe. Ismerjük, szeretjük azokat mindnyájan, hisz ma már a magyar irodalmi oktatásban is jelentékeny szerepük van. Szépségüknél s a bennük rejlő igazi poézisnál fogva kitünő nevelői hatással vannak különösen a leánynövendékek fogékony lelkére, s ezt a hatást sietünk kiaknázni, midőn már a leányiskolai olvasókönyvek útján is terjesztjük ez irodalmi remekek ismeretét.

Tompa virágregéit ismertetni tehát ma teljesen szükségtelen s ép azért fölösleges dolog. Elég megemlíteni, hogy ime: *a nyolczadik kiadás megjelent.* Minden irodalombarát örömmel fogadja e hírt, s minden különös ajánlgatás nélkül is siet mindenki megszerezni azt könyvtára számára; sokan még abban az esetben is, ha már több kiadását őrzik könyvespolczukon.

A Virágregék jelen kiadása azonban, egyrészt külső pompája, másrészt a szöveget kisérő pompás virágképek miatt, oly irodalmi esemény, mely fölött szó nélkül elsuhanni nem lehet. A Franklin-társulat, ez az előkelő nyomdai intézet, mely csak nemrégen mutatta meg, — a «Lotz-Album» kiadása alkalmával — hogy a magyar nyomda- és könyvkötőipar mai fejlettségében a legszebb és legnehezebb feladatok megoldására is képes: különös gonddal és szeretettel alkotta meg a Virágregék e pompás díszkiadását s valóban mindent elkövetett, hogy Tompa e bájos alkotásai hozzájuk teljesen méltó keretben jelenjenek meg.

Elismerés illeti meg ezért a kiadót; de elismerés illeti meg különösen azért, hogy nem csupán technikai eszközökkel iparkodott az új kiadás fényét emelni, hanem azt finom művészlélek által alkotott bájos virágképekkel is felékesítette.

Ritkán láthatni a szöveget kisérő képek között és a szöveg között oly teljes harmoniát, mint a Demeczkyné Volf Irma aquarelljei és a «Virágregék» között. Nem magyarázni akarják e képek a szöveget — arra itt szükség sincs — hanem egyszerüen, minden keresettség vagy mesterkéltség nélkül elénk varázsolják a természet azon bájos gyermekeit, melyeket Tompa gyöngéd poezise megszemélyesített. Elvonulnak előttünk sorban az ibolya, rózsa, szegfű, liliom, a gyöngyvirág és mind a többiek 24 szép aquarellkép alakjában, megelevenítve a természet szemlélete nyomán származott kedves emlékképeinket. S mily igazság-

gal és hűséggel lépnek elénk az egyes virágok. Színök ragyogó, meleg és mégis gyöngéd; egyszerű, nyugodt háttérből emelkednek ki plasztikusan, mintha szerető kéz rendezte volna őket kedves csokorba. Csupán a halálfa s a vizi-liliom jelenik meg természetének megfelelő tájkép környezetében, a többi mind az igazság poezisével papirra lehelt virágcsokor. Alig tudnám megmondani, melyik szebb, melyik a legszebb, melyik szól leginkább szivemhez. Ha a sárga rózsát vagy a fehér liliomot látom, az övék a pálma, de ha tovább lapozok s a violára vagy vadrózsára esik tekintetem, azokat tartom a legszebbeknek. S így versenyeznek a virágok előttem folyvást; elől kell, hogy kezdjem, hogy újra és újra szemlélve, gyönyörködjem szépségükben. S határozni, választani nem tudok, mert oly igaz és azért mind oly szép!

Szebb husvéti ajándékot nem lehet adni fiatal leányoknak, mint a virágoknak szentelt e remek szép könyvet. De — mi azt hiszszük — nemcsak a jómodú egyesek fogják e díszművet megvenni, hogy kedveseiknek örömet és gyönyörűséget okozzanak vele, hanem a polgári felsőbb leányiskolák is igyekezni fognak, hogy azt könyvtáruk számára megszerezhessék; nemcsak azért, hogy növendékeik szépérzékét fejleszthessék, hanem azért is, hogy az aquarell-festést gyakorló ügyesebb tanítványaiknak a virágképekben szép mintákat nyujthassanak. Huszonnégy bájos virágmintát vásárolnak így a 25 frton, s a díszmű csaknem ingyen kerül birtokukba, mert az árát maguk a virágminták is megérik. Ajánljuk is a Franklin-társulatnak, hogy e virágképeket különálló lapokban is adja forgalomba, hogy így egyszerre, vagy egyenkint minden leányiskola megszerezhesse azokat magának. És ajánljuk a Franklin-társulatnak, hogy Demeczkyné Volf Irmának adjon mielőbb hasonló alkalmat gyöngéd, finom és mégis reális művészetének érvényesítésére. A művészetkedvelőknek nagy örömet, a társulatnak nagy dicsőséget fog vele szerezni. *Sebestyénné Stetina Ilona.*

*

Beküldött könyvek: Az «Athenæum» kiadásából újabban a következő könyveket vettük:

Gyermekek Petőfije. Csak az a költő hathat igazán egy egész népre, a ki hódítását a gyermekek lelkén kezdi. A kinek nem adatott meg ez a hatalom: az nem válhatik a szó valódi értelmében nemzeti költővé. Mert az az érzés a legerősebb, a legmélyebb, mely velünk együtt nő és fejlődik, mely gyermekkorunkban vágyakat ébreszt, férfikorunkban tettekre serkentsen. És ha van a világon költő, kinek ez a hatalom megadatott, ki a gyermekek, az ifjak lelkére olyan varázsosan hat, mint a férfiúéra és aggastyánéra, úgy az Petőfi! Petőfi ama legnagyobbak közül való, ki az emberi élet minden korszaka számára írt — de nem mindent minden kor számára és ép azért tartjuk rendkívül nagy jelentőségűnek az Athenæum új Petőfi-kiadását, mely speciálisan a gyermekek, az ifjúság számára készült. Készült nagy gonddal, lelkiismeretes figyelemmel. A kiadás lelkes előszavának irója Ujváry Béla, a kiváló pædagógus, válogatta ki az igazán gyermeknek és ifjúnak való költeményeket. Költeményeket, melyek minden nemesebb érzés élesztői: hazafiságra lelkesítők, a szép, a nemes, a jó imádására tanítók. Az ifjúság, a gyermekek bibliájává kell válni e könyvecskének, mert nemcsak

nagy, fenséges érzések és gondolatok hirdetője, hanem a legmagyarabb érzések és legmagyarabb gondolatok visszatükrözője. Ne hiányozzék magyar fiú, magyar leány könyvei közül: árát (20 fillér) olyan alacsonyra szabta a kiadóhivatal, hogy megszerezheti a legszegényebb, megszerezheti mindenki, ki gyermekei lelkébe magyar érzést, magyar gondolkozást akar oltani.

Német-magyar kézi szótár, tekintettel a két nyelv szólásaira (német-magyar rész). Ezt a czímet viseli egy gyönyörűen kiállított, hatalmas könyv. Ugyanannak a szerzőnek, Kelemen (Wolf) Bélának a munkája, kinek német zsebszótára pár évvel ezelőtt mind a sajtó, mind a nagy közönség tetszését egy csapásra megnyerte s rövid idő alatt megérte a harmadik kiadást. Aligha tévedünk, ha ugyanilyen kedvező fogadtatást jósolnak a szerző újabb, nagyszabású szótárának. Minden kellék megvan benne, hogy gyors népszerűségre tegyen szert. Egyáltalán nem az, a mit eddig «szótár» alatt értettünk: idegen szavaknak s azok jól-rosszul sikerült fordításának gyűjteménye. Sokkal több ennél: szótár a szó modern értelmében. Felöleli a mai magyar és német nyelv közkeletű szókincsét a lehető teljességben, gondosan figyelve a modern műveltség összes köreinek, a tudományok különböző ágainak, a hivataloskodásnak, a hadseregnek, a törvénykezésnek, a kereskedelemnek és tőzsdének, a mesterségeknek stb. nyelvére. De a szóanyag rengeteg bősége csak egyik érdeme a munkának. E mellett tág tér jutott a két nyelv szólásmódjainak s a kifejezések használatát megvilágító példamondatoknak, úgy hogy a szótár egyúttal frazeologia is. S még ezzel sem merítettük ki a könyv gazdag tartalmát. Megtaláljuk benne a főneveknél a birtokos esetnek s a többes-számnak végződését, a mellékneveknél a rendhagyó közép- és felsőfokot, az igéknél a főbb idő- és mód-alakokat, az előljáróknál a vonzatot stb. Mindezt bámulatos pontossággal és következetességgel. A ki hosszabb ideig forgatja e szótárt, lehetetlen, hogy meg ne tanuljon németül. De a mi több, megtanul magyarul is: helyesen, zamatosan, szépen beszélni és írni magyarul. Ennél jobb ajánlólevelet német szótárnak nem adhatunk. Ára igen tetszetős bőrkötésben hét és fél korona.

*

Beküldött könyvek. Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) cs. és kir. udvari könyvkereskedésében megjelent és beküldetett:

Stilisztika. Középiskolák, polgári iskolák és felsőbb leányiskolák számára. Irta dr. Weszely Ödön. Negyedik javított kiadás. Kipróbált régi tankönyv, a mely 1895 óta, a mikor első kiadása megjelent, többékevésbbé hatással volt összes egyéb stilisztikáinkra. Induktiv módszer szerint tárgyalja a stilisztikát, azaz a jó stilus tulajdonságait jeles írók munkáiból vonja el, előbb adva az olvasmányokat, s ezek fejtegetése közben a szabályokat. A negyedik kiadás teljesen hozzá hasonlít már az új tanterv követelményeihez s bizonyára még több barátot fog szerezni szerzőjének, mint az előbbi kiadások. A könyv ára 2 korona.

A franczia nyelv elemi tanfolyama. Szerkesztette dr. Theisz Gyula. Harmadik kiadás. A felső leányiskolák II. osztálya számára. — Dr. Theisz franczia nyelvkönyveinek megvan úgy a nyilvánosság, mint a szaktudomány részéről elismert nagy jelentőségű érdeme. Tisztán a

gyakorlati célokat tartva szem előtt, teljesen szakít a régi száraz elméleti grammatizálással, s arra törekszik, hogy a tanuló már az első órában franczia nyelven beszélgethessen. Az elemi tanfolyam tartalma: olvasókönyv, gyakorlókönyv, nyelvtani táblázatok, szókönyvecske, fonetikus szövegek. Ára 1 kor. 80 fillér.

Régi magyar tudósok, tudós eszközök és találmányok. Irta dr. Hankó Vilmos. — Ritka érdekes könyv, a mely emléket emel azoknak a nagy magyar tudósoknak, a kik a régmultban, kortársaiktól nem méltányolva, például szolgáltak a magyar szellem önállóságára, habár a kedvezőtlen körülmények között teljesen nem érvényesülhettek. Hatvani, a két Bólyai, Pápai Páris Ferencz, Kempelen Farkas stb. azok, a kiknek emlékét a könyv feleleveníti, működésüket, találmányaikat röviden méltányolja, tudományos eszközeiket ismerteti. A könyv Mártonffy Márton szerkesztésében megjelenő Iparosok Olvasótára VII. évfolyamának 4. száma. Ára 60 fillér.

Hasznos olvasmányok. Az Iparosok Olvasótára VII. évfolyamának 5—6. száma. Tartalma: Földes Géza: Nagy Péter czár és kora. Dr. Széchy Ákos: Ha elfogy a kőszén. Scossa Dezső: Egy gyámoltalan legény. Heller Richárd: Az ősidők ipara. Vaszkó György: A bortermő szőlő. Erdélyi Gyula: Kalászok a magyar ipar történetéből. Mosdóssy Imre: Az arany és ezüst. Vaday József: Tanoncznevelés. — A kettős füzet, a mely novellisztikus módon tárgyalja az érdekesnél érdekesebb tudnivalókat, 1 kor. 20 fill.

Magyarország új térképe. A magyar szent korona országainak térképét tervezte és rajzolta meg Hátsek Ignácz m. kir. térképész, iskolai és magán használatra, az új megyei beosztás tekintetbevételével az idevágó törvényczikkek alapján. A térkép aránya 1 : 2,500.000. Szinezése élénk, kellemes; nyomása, jelrendszere világos, szembetünő. Ára csak 40 fillér.

Utmutatás a tankerületi főigazgatóságok, középiskolák és más tanügyi hatóságok adminisztrálásához. Irta: Firbas Nándor, a szegedi tankerület kir. főigazgatóságának tollnoka. A kis műhöz, a mely megtanít az iktató, tárgymutató (index) és irattár szerkesztésére és kezelésére, dr. Platz Bonifácz szegedi főigazgató irt néhány meleg ajánló sort. Ára 1 korona.

Gyermekpsychologia. Irta Pethes János tanítóképző int. tanár. — Nagy jelentősége van e 21 íves vaskos kötetnek, a mely «Gyermekpsychologia» czímmel, mint a Népnevelők Könyvtárának 7—9. füzete látott napvilágot. A gyermekpsychologia első sorban a szülőket és a tanítókat érdekli, a kiket vajmi gyakran ejt tévedésbe nevelés közben a gyermek meg nem értett lelki élete. A szülő rendszerint saját megfigyeléseire szorul, és rendszerint a saját kárán, csak utólag érti meg a gyermek naiv lelkének egy-egy megnyilatkozását. Tanítóink pedig, a kik a tanítóképző intézetben évekig foglalkoznak a psychologiával, vajmi kevés érdemes anyagot visznek magukkal ki az életbe az iskolából, mert ott mind máig az elméleti psychologia unalmas, száraz és jó részt használhetetlen tételeivel tömték meg a fejüket. Pethes könyve mind a két szempontból új irányt jelent. Teljesen szakít a szürke elmélettel, s egy csapásra beviszi irodalmunkba a gyakorlati psychologiát, a mely mint tantárgy érdekes, és önálló, hasznos működésre szoktat, s a szülőkre

nézve páratlan jelentőségű, eléggé nem is ajánlható élvezetes olvasmány. Mindvégig telve van a gyermekszoba világából vett kedvesnélkedvesebb megfigyelésekkel, s bevilágít a szerző meleg kedélyével a gyermeki naiv lélek legrejtettebb zugába is. A szépen kiállított derék munka ára csak 3 korona.

Franczia Könyvtár — Német Könyvtár. Az új vállalatból, melyet már ismertettünk s a mely már is kiérdemelte a vallás- és közoktatásügyi ministerium pártolását, most ujabb számok jelentek meg; még pedig a Franczia Könyvtár 3. száma: Madame de Sévigné Lettres choisies; dr. Kemény Ferencz; a 7. szám, Barante: Jeanne D'Arc; dr. Theisz Gyula; a 10. szám, Corneille: Le Cid; Pekár Károly; a 11. szám, Feuillet: Le village; Ballenegger Henrik. — A Német Könyvtár-ból megjelent a 4. szám, Lessing: Minna von Barnhelm, Theisz Gyula magyarázataival. — Egy-egy erős vászonkötésű, csinos kiállítású kötetkének ára 70 fillér.

*

A Magyar Könyvtár-nak most megjelent sorozata ismét hat számmal gyarapítja e kiváló gyűjteményt. Köztük van Endrődi Sándor, «Ghitta. Az otthon világá»-ból czimű novellás kötete, a 212. szám, mely a «Kurucz Dalok» költőjét, mint igen jeles elbeszélőt mutatja be a magyar közönségnek. A 211. szám Faludi Ferencznek, a magyar stilus e nagy művészének három spanyolból átdolgozott, érdekfeszítő elbeszélését közli a «Téli Éjszakák»-ból. Kiadta Radó Antal. A 209. szám a finnek híres népéposzának, a Kalevalának legszebb részét közli Vikár Béla jeles, költői fordításában. Ez a füzet a «Lemminkäjnen Runok»-at tartalmazza, a finnek csodaszarvas regéjét, s így legközelebbről érdekli a magyar nemzetet. A 207—208 kettős szám H. G. Welsnek egyik rendkívül érdekfeszítő regényét közli, «Dr. Moreau szigeté»-t, Mikes Lajos fordításában. E regény, mint a «Világok Harcza» és az «Időgép», újabb remeke az angol kalandregény elsőrangú mesterének. A 210. szám a Magyar Könyvtár Petőfi-kiadásának egy újabb füzetét tartalmazza: «Petőfi élete és költészete» czímmel. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta: Somogyi Gyula. A füzetet Tull Ödön képei diszítik. — A Magyar Könyvtár eddig megjelent 212 száma részletfizetésre is kapható. Teljes jegyzékkel ingyen szolgál minden könyvkereskedés. Megrendelhető egyes füzetenként is Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) cs. és kir. udvari könyvkereskedésében, Budapesten, VI., Andrássy-ut 21. szám alatt és minden könyvkereskedésben.